
ΕΙΛΗΣΕΙΣ

Σύνοδος τῆς Διεθνoῦς Ἐνώσεως Σπουδῶν ΝΑ. Εὐρώπης. — Ἡ Διεθνῆς Ἐνωσις Σπουδῶν Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης ὀργάνωσε στήν Ἀθήνα, ἀπό 26 ἕως 28 Μαΐου 1972, ὕστερα ἀπό πρόταση τῆς UNESCO, Σύνοδο ἐμπειρογνομόνων μέ θέμα «Ἡ Μεσόγειος καί τὰ Βαλκάνια». Σκοπὸς τῆς Συνόδου ἦταν νά ἐξετάσῃ σέ γενικὲς γραμμὲς τὴν πρόταση τῆς UNESCO καί νά θέσῃ τὶς βάσεις ἐνὸς νέου ἐπιστημονικοῦ προγράμματος, ποῦ θά ἐρευνήσῃ τὶς ποικίλες σχέσεις καί ἀλληλεπιδράσεις ἀνάμεσα στὴ Μεσόγειο καί στὸ χῶρο τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης, ἀπὸ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους ὡς τὴ νεώτερη ἐποχὴ. Τὸ θέμα εἶναι ἀναμφισβήτητα καίριο καί ἔχει ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὸν Ἑλληνισμό. Ἀναγνωρίζοντας ἀκριβῶς τὸν πρωταρχικὸ ρόλο τοῦ Ἑλληνισμοῦ σ' αὐτὸν τὸν τομέα—ρόλο πολιτιστικὸ, πολιτικὸ καί οικονομικὸ—ἡ Διεθνῆς Ἐνωσις ὄρισε ὡς τόπο τῆς πρώτης αὐτῆς ἐπιστημονικῆς συναντήσεως τὴν Ἑλλάδα· τὸ Συμπόσιο ἐγίνε στήν Ἀθήνα, στὸ Ἐθνικὸ Ἰδρυμα Ἐρευνῶν, στίς 26-28 Μαΐου 1972. Τὴν ὅλη ὀργάνωση εἶχε ἀναλάβει ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπιτροπὴ Σπουδῶν Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης μέ τὴ σύμπραξη μελῶν τοῦ Κέντρου Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν τοῦ Ε.Ι.Ε.

Ἐπειδὴ ἡ Σύνοδος εἶχε κανονιστικὸ καί ἐνημερωτικὸ χαρακτῆρα, ὁ ἀριθμὸς τῶν προσκεκλημένων ἐπιστημόνων ἦταν φυσικὰ περιορισμένος· ἔλαβαν μέρος σαράντα περίπου ἐπιστήμονες, Ἕλληνες καί ξένοι, εἰδικοί γιὰ τὶς μεσογειακὲς σπουδὲς καί ἀντιπρόσωποι τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν. Ἀναφέρουμε ὀνομαστικὰ τὸν ἀντιπρόσωπο τῆς UNESCO κ. Conil Lacoste, τὸν Sir Ronald Syme, πρόεδρο τῆς Διεθνoῦς Ἐπιτροπῆς φιλοσοφικῶν καί ἀνθρωπιστικῶν σπουδῶν, τοὺς καθηγητὲς Héléne Ahrweiler, R. Martin, M. Mollat, F. Thiriet, F. Frézouls, A. Nouschi, J. da Silva (Γαλλία), A. Pertusi, D. Adamesteanu, E. Lepore, P. Orlandini, M. Pavan (Ἰταλία), τὸν Πρόεδρο τῆς Διεθνoῦς Ἐνώσεως Σπουδῶν ΝΑ. Εὐρώπης κ. Halil Inalcik καί τὸν Γενικὸ Γραμματέα κ. Em. Condurachi, τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν κ.κ. Vl. Georgiev, N. Todorov, Vasilka Tărkova - Zaimova (Βουλγαρία), A. Kostallari, S. Pollo (Ἀλβανία), M. Berza, V. Căndea, Zoë Busulenga (Ρουμανία), B. Tuncel (Τουρκία), C. Aboussouan (Λίβανος), M. Garašanin, Draga Garašanin, Z. Šudrica (Γιουγκοσλαβία) καί P. Georghiu, Διευθυντὴ τῆς Γενικῆς Γραμματείας τῆς Ἐνώσεως. Τὴν ἑλληνικὴ ἐπιστῆμη ἀντιπροσώπευσαν τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιτροπῆς κ.κ. Χαρ. Φραγκίστας, Ἄπ. Δασκαλάκης, Ι. Καραγιαννόπουλος, Ν. Ἀνδριώτης, Ἄπ. Βακαλόπουλος, Α. Βρανούσης, Π. Ζέπος, Ε. Κριαρᾶς, Β. Σφυρόερας, Μαρία Νυσταζοπούλου - Πελεκίδου, καί οἱ κ.κ. Διον. Ζακωθινός, Στεφ. Παπαδόπουλος, Μ. Χατζηδάκης. Τὶς ἐργασίες παρακολούθησαν ἐπίσης καί ἄλλοι Ἕλληνες ἐπιστήμονες, ἅμεσα ἐνδιαφερόμενοι γιὰ τὸ θέμα.

Στὸ πρῶτο μέρος τῆς Συνόδου ἐγίναν ἀνακοινώσεις, ποῦ ἔδωσαν ἕνα εἶδος ἀπολογισμοῦ τῶν γνώσεών μας γιὰ τὶς σχέσεις Μεσογείου καί Βαλκανίων καί ὑπογράμμισαν τὴν ἀνάγκη ἐνισχύσεως τῶν σχετικῶν ἐρευνῶν. Οἱ ὁμιλητὲς ἐξέθεσαν τὶς ἀπόψεις τους μέ βάση τὶς σύγχρονες μεθόδους καί τὰ νέα ἐπιτεύγματα τῆς ἐπιστῆμης, τὶς πρόσφατες ἀνακαλύψεις τῆς ἀρχαιολογικῆς σκαπάνης καί τὴ μελέτη τῶν ἀρχαίων, διατύπωσαν ἐπιστημονικὰ αἰτήματα καί συζήτησαν ἐπίμαχα καί καίρια θέματα. Ἐτσι π.χ., ἐκτός ἀπὸ τὰ μεθοδολογικὰ προβλήματα, ἐξετάστηκαν ζητήματα τῶν ἑλληνικῶν ἀποικίων τῆς Σικελίας καί

τῆς Κάτω Ἰταλίας, ἡ ἀνάπτυξη τοῦ ἀστικοῦ βίου καὶ ἡ διάρθρωση τῆς κοινωνίας τους. Ὑπογραμμίστηκε τὸ γεγονός ὅτι ἐκτός ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ «κοινὴ», ποῦ ἦταν ἡ «διεθνὴς», θὰ λέγαμε, γλώσσα στὸν μεσογειακὸ χῶρο, ὑπῆρχε καὶ μία «κοινὴ» στὴν τέχνη καὶ στὸν πολιτισμὸ στὴν περιοχὴ αὐτὴ τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου καὶ τῶν Βαλκανίων. Ἐξετάστηκε ἐπίσης τὸ πρόβλημα τῶν λιμένων, τῶν θαλασσίων μεταφορῶν, τῶν μεταφορικῶν μέσων κ. ἄ. Γενικά ὑπογραμμίστηκε ἡ μεγάλη συμβολὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὸν μεσογειακὸ καὶ τὸν βαλκανικὸ χῶρο.

Στὸ δεῦτερο μέρος, μετὰ ἀπὸ ἐξέταση τῶν προτάσεων τῶν συνέδρων, ἡ Σύνοδος διατύπωσε συγκεκριμένα αἰτήματα καὶ καθόρισε στόχους καὶ ἐρευνητικὰ προγράμματα, εἴτε μὲ μορφὴ ὁμαδικῶν ἐρευνῶν, ἀνακοινώσεων καὶ συμποσίων, εἴτε ὡς αὐτοτελῆ δημοσιεύματα. Γενικὸ ἦταν τὸ αἶτημα γιὰ τὴ συστηματικὴ ἐρευνα καὶ ἀξιοποίηση τῶν ἀρχαίων, δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν, ποῦ βρίσκονται στὶς βαλκανικὲς χῶρες ἀλλὰ καὶ στὴ λοιπὴ Εὐρώπῃ. Τὸ πλούσιο καὶ σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀγνωστο ὑλικὸ θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ συμπληρώσουμε τὶς γνώσεις μας στὸ θέμα τοῦτο καὶ θὰ ἀνοίξῃ νέους τομεῖς γιὰ τὴν ἐρευνα. Σημαντικὴ ἦταν ἡ ἀπόφαση ὅτι πρέπει νὰ καταβληθῇ προσπάθεια γιὰ τὴν ἐνίσχυση καὶ ἐπιμόρφωση νέων ἐρευνητῶν πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση.

Ἀναφέρουμε χαρακτηριστικὰ μερικὰ ἀπὸ τὰ θέματα καὶ προγράμματα ποῦ ἀποφάσισε ἡ Σύνοδος:

- 1) Ἡ Νοτιοανατολικὴ Εὐρώπῃ καὶ ἡ Μεσόγειος. Γλωσσικὲς σχέσεις καὶ ἀλληλοεπιδράσεις.
- 2) Ὁ κλασικισμὸς στὴν τέχνη καὶ στὴ φιλολογία στὶς χῶρες τῆς ΝΑ. Εὐρώπῃς.
- 3) Κέντρα τῆς εἰδωλολατρικῆς ἀρχαιότητος ποῦ ἔγιναν χριστιανικά.
- 4) Ναυσιπλοΐα καὶ πειρατεία στὸν Μεσαίωνα.
- 5) Θαλάσσιοι, μεσόγειοι καὶ ποτάμιοι δρόμοι.
- 6) Ἐθνικὲς κινήσεις στὴ ΝΑ. Εὐρώπῃ καὶ οἱ μεσογειακὲς σχέσεις τους.
- 7) Σύνταξη καταλόγου εἰκόνων τῶν χωρῶν τῆς ΝΑ. Εὐρώπῃς καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου.

Στὸ τέλος ἡ Σύνοδος ἀποδέχθηκε ὁμόφωνα τὴν πρόταση γιὰ τὴν ἰδρυση ἑνὸς Διεθνoῦς Πανεπιστημίου Μεσογειακῶν Σπουδῶν στὴν Ἑλλάδα.

Ἡ σημασία τῆς Συνόδου αὐτῆς καὶ τοῦ νέου προγράμματος εἶναι πολὺ μεγάλη. Ἀνοίγει, σὲ διεθνή κλίμακα καὶ μέσα στὰ πλαίσια καὶ τὶς δυνατότητες ἑνὸς διεθνoῦς οργανισμοῦ, νέους τομεῖς γιὰ τὴν ἐρευνα θεμάτων ποῦ ἐνδιαφέρουν ὄχι μόνον τὰ Βαλκάνια, ἀλλὰ καὶ τὶς ἄλλες χῶρες τῆς ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου. Ἔτσι διευρύνει στὸ χῶρο καὶ σὲ προβληματισμὸ τὴν ἐπιστημονικὴ δραστηριότητα τῆς Διεθνoῦς Ἐνώσεως Σπουδῶν ΝΑ. Εὐρώπῃς, ἡ ὁποία ἀπὸ τὸ 1963 ποῦ ἰδρύθηκε ἔχει συμβάλει πολὺ στὴν ἀνάπτυξη τῆς μελέτης τῶν διαβαλκανικῶν θεμάτων καὶ τῆς συνεργασίας μεταξὺ τῶν Βαλκανικῶν ἐπιστημόνων.

Μ. Ν. - ΙΙ.

1ο Διεθνὲς Συνέδριο Θρακολογίας.—Στις 5-10 Ἰουλίου 1972 συνῆλθε στὴ Σόφια τὸ πρῶτο Διεθνὲς Συνέδριο Θρακολογίας, διοργανωμένο ἀπὸ τὴν Association Internationale d'Études du Sud - Est Européen καὶ ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Βουλγάρου Ἀκαδημαϊκοῦ κ. V. Georgien, μὲ τὴ συμμετοχὴ πολλῶν ἐπιστημόνων ἀπὸ διάφορες χῶρες κυρίως βαλκανικὲς.

Τὸ Συνέδριο ἄρχισε μὲ μιὰ πανηγυρικὴ συνεδρίαση στὴ μεγάλη αἴθουσα τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σόφιας, ὅπου ἔλαβαν τὸν λόγο ὁ Πρόεδρος τῆς οργανωτικῆς ἐπιτροπῆς V. Georgien καὶ ἐκπρόσωποι τῶν ἄλλων χωρῶν. Ἡ ὕλη τοῦ συνεδρίου ἦταν δύο εἰδῶν:

1) Ἄρθρα σχετικά μὲ τὴν ἀρχαιολογικὴ καὶ ἱστορικὴ ἔρευνα, ἀπὸ τοὺς προϊστορικοὺς ἕως τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ποὺ εἶχαν τυπαθῆ σ' ἓνα τόμο καὶ εἶχαν κυκλοφορήσει μὲ τὴν ἔναρξη τοῦ συνεδρίου· ὀρισμένα ἐπ' αὐτὰ ἀποτελέσαν καὶ θέματα προφορικῶν ἀνακοινώσεων. 2) Ἀνακοινώσεις ἐπάνω σὲ εἰδικὰ θέματα, ποὺ διαβάστηκαν καὶ συζητήθηκαν στὰ εἰδικὰ τμήματα. Τὸ Συνέδριο εἶχε διαιρεθῆ σὲ τρία τμήματα, ποὺ συνεδρίαζαν χωριστά: I) Ἀρχαιολογία - Ἱστορία Τέχνης, II) Ἱστορία καὶ Ἱστορία Πολιτισμοῦ, καὶ III) Γλωσσολογία.

Οἱ πολυμελέστερες ἀντιπροσωπεῖες ἦταν ἡ βουλγαρικὴ καὶ ἡ ρουμανικὴ. Ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἔλαβαν μέρος οἱ κ.κ. Α. Δασκαλάκης, Σ. Μαρινᾶτος, Γ. Μπακαλάκης, Β. Παπούλια, Φ. Πέτσας, Α. Πουλιανός, Κ. Ρωμιοπούλου καὶ Χ. Φραγκίστας. Ἀπὸ αὐτοὺς ἀνακοινώσεις παρουσίασαν οἱ κ.κ. Α. Δασκαλάκης, Σ. Μαρινᾶτος, Γ. Μπακαλάκης καὶ Α. Πουλιανός. Ἡ διοργάνωση τοῦ συνεδρίου ἀπὸ τὴ Βουλγαρικὴ Ἐθνικὴ Ἐπιτροπὴ Θερακολογίας ἦταν σὲ γενικὲς γραμμὲς ἱκανοποιητικὴ, ἂν καὶ παρουσίασε τεχνικὲς ἐλλείψεις ποὺ ἔγιναν φανερὲς ἰδιαίτερα στὶς ἀρχαιολογικὲς ἀνακοινώσεις (ἀκατάλληλος προβολέας γιὰ τὴν παρουσίαση διαφανειῶν, ἀφαίρεση προγραμματισμένων ἀνακοινώσεων καὶ προσθήκη νέων χωρὶς ἔγκαιρη προειδοποίηση).

Τὴν Κυριακὴ καὶ Δευτέρα 9-10 Ἰουλίου οἱ σύνεδροι ἔλαβαν μέρος σὲ ἐκδρομὴ σὲ διάφορες τοποθεσίες τῆς νότιας Βουλγαρίας ὅπου εἶχαν διενεργηθῆ ἀνασκαφές, καὶ ἐπραγματοποίησαν ἐπισκέψεις σὲ Μουσεῖα καὶ Συλλογές. Οἱ ὀργανωτὲς τῆς ἐκδρομῆς ἔδωσαν ἰδιαίτερη σημασία στὴν παρουσίαση καὶ προβολὴ τῶν ἀνασκαφῶν καὶ τῶν εὐρημάτων τῆς νεολιθικῆς καὶ τῆς χαλκῆς περιόδου, ἴσως σὲ μιὰ προσπάθεια αἰτιολογήσεως τοῦ τίτλου τοῦ Συνεδρίου καὶ τῶν σκοπῶν του, ποὺ ἦταν ὁ τονισμὸς τῆς πολιτιστικῆς παρουσίας τοῦ πανάρχαιου λαοῦ τῶν Θρακῶν. Μιὰ ἄλλη ἐκδήλωση στὰ πλαίσια τοῦ συνεδρίου ἦταν ἡ διοργάνωση ἐκθέσεως ἔργων «Θρακικῆς τέχνης». Τὰ περισσότερα ἐκθέματα ἦταν εὐρήματα ποὺ μαρτυροῦσαν τὴν ἑλληνικὴν παρουσίαν στοὺς τόπους ἀπ' ὅπου προῆλθαν ἢ τὴν ἑλληνικὴν πολιτιστικὴν ἐπίδραση ἐπάνω στοὺς ντόπιους ἀρχαίους τεχνίτες.

Κ. ΡΩΜΙΟΠΟΥΛΟΥ

Διορθόδοξον Θεολογικὸν Συμπόσιον.—Ἀπὸ τῆς 12ης μέχρι τῆς 16ης Σεπτεμβρίου 1972 ἐπραγματοποιήθη ἐν Θεσσαλονίκῃ τὸ διοργανωθὲν ὑπὸ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου «Διορθόδοξον Θεολογικὸν Συμπόσιον». Ἐπιτροπὴ ἐκ καθηγητῶν, μὲ Πρόεδρον τὸν κοσμητόρα κ. Ἰωάννη Φουντούλην καὶ Γενικὸν Γραμματέα τὸν καθηγητὴν κ. Ἰωάννη Ἀναστασίου, εἶχεν ἐπιφορτισθῆ μὲ τὴν ὅλην προετοιμασίαν. Συμμετέσχον αἱ Ὀρθόδοξοι Θεολογικαὶ Σχολαὶ Χάλκης, Ἀθηνῶν, Θεσσαλονίκης, Βελιγραδίου, Βουκουρεστίου, Σιμπίου (Ρουμανίας), Σόφιας, Πρέσοφ (Τσεχοσλοβακίας), Ἀγίου Σεργίου Παρισίων, Τιμίου Σταυροῦ Βοστώνης, Ἀγίου Βλαδιμήρου Νέας Ὑόρκης. Ἀντεπροσωπεύθησαν ἐπίσης αἱ Ἐκκλησίαι Ἀλεξανδρείας, Κύπρου, Ἑλλάδος, Κρήτης καὶ οἱ ὀρθόδοξοι τῆς Οὐγγαρίας. Ἐκ τῶν ἑτεροδόξων ἀπέστειλαν ἀντιπροσώπους τὸ Βατικανόν, ἡ Καθολικὴ Θεολογικὴ Σχολὴ Βιέννης, ἡ Μονὴ Βενεδικτίνων τῆς Chevetogne, τὰ περιοδικὰ «Proche - Orient Chrétien» καὶ «Ostkirchliche Studien», καὶ οἱ Ἀγγλικανοί. Τὸ γενικὸν θέμα τοῦ Συμποσίου ἦτο «Ἡ παράδοσις τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ αἱ ἀπαιτήσεις τοῦ συγχρόνου κόσμου». Τοῦτο διειμοιράσθη εἰς ἐπὶ μέρους εἰσηγήσεις, κατανεμομένας εἰς ἕξ ἐνότητα, ὡς ἐξῆς:

- α) Ἐννοια τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως (τρεῖς εἰσηγήσεις),
- β) Σχέσις τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην πρόοδον (δύο εἰσηγήσεις),

γ) Δεσμεύσεις και ἐλευθερίες πηγάζουσαι ἐκ τῆς παραδόσεως διὰ τὴν προσαρμογὴν τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον (τρεῖς εἰσηγήσεις),

δ) Οἰκουμενικός χαρακτήρ τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως (μία εἰσηγήσις),

ε) Ἡ ὀρθόδοξος παράδοσις ἐν σχέσει πρὸς τὴν Οἰκουμενικὴν κίνησιν (τέσσαρες εἰσηγήσεις), καὶ

στ) Ἡ ὀρθόδοξος λατρεία εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ παρὸν (τέσσαρες εἰσηγήσεις).

Ἠκούσθησαν ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων ἀπάνσεις, αἱ ὁποῖαι ἐκπροσωποῦν τὸ πνεῦμα τῶν διαφόρων ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν καὶ διαφόρων ἐθνικοτήτων. Διεπιστώθη ἀπόλυτος ὁμοφωνία πρὸς τὴν θεμελιώδη θέσιν τῆς ἱεραῆς παραδόσεως ἐν τῇ ζωῇ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Ὡς πρὸς τὸ θέμα ὁμως τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ συγχρόνου κόσμου ἠκούσθησαν αἱ πλέον διάφοροι γνώμαι.

Προετάθησαν ἡ σύστασις ἐπιτροπῆς λειτουργιολόγων πρὸς μελέτην τῶν τεθέντων λειτουργικῶν ζητημάτων καὶ ἡ τακτικὴ σύγκλησις τοῦ Συμποσίου ἀνά διετίαν. Εἰς τὸ «ἀνακοινωθὲν» τοῦ Συμποσίου ἐτονίσθη ἡ ἐπίγνωσις τῆς ταραχῆς τῆς συγχρόνου ἀνθρωπότητος καὶ ἡ βαρεῖα εὐθύνη τῶν συγχρόνων ὀρθοδόξων θεολόγων.

Τὰ μέλη τοῦ Συμποσίου μετέσχον εἰς θείας λειτουργίας καὶ ἔσπερινὸν εἰς τοὺς κυριωτέρους ναοὺς τῆς Θεσσαλονίκης, παρέστησαν εἰς δεξίωσιν τῶν πρυτανικῶν ἀρχῶν τοῦ Πανεπιστημίου πρὸς τιμὴν τῶν καὶ ἔλαβον μέρος εἰς τριήμερον προσκυνητικὴν ἐκδρομὴν εἰς Ἅγιον Ὅρος (18-20 Σεπτεμβρίου).

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΔΕΛΗΔΗΜΟΣ

Β' Διεθνὲς Ἀνθρωπιστικὸ Συμπόσιον.—Τὸ Β' Διεθνὲς Ἀνθρωπιστικὸ Συμπόσιον ποῦ ὀργάνωσε στὴ χώρα μας ἡ Ἑλληνικὴ Ἀνθρωπιστικὴ Ἑταιρεία συνήλθε ἀπὸ τῆς 25 Σεπτεμβρίου ὡς τὴν 1 Ὀκτωβρίου 1972 με συμμετοχὴ ἐκπροσώπων τόσο τῶν ἀνθρωπιστικῶν ὅσο καὶ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν ἀπὸ πολλὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας, τῆς Ἡνωμένης Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὸ Ἰσραήλ. Σκοπὸς τοῦ Συμποσίου ἦταν ἡ ἐπιδίωξις γεφυρώσεως τοῦ χάσματος ἀνάμεσα στὶς πνευματικὰς καὶ τῆς θετικὰς ἐπιστῆμες καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἐνότητος στὴν καθολικὴ θεώρησι τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἔρευνας. Θέμα του ἦταν: «Ἡ ἔννοια τῆς ἐπιστήμης καὶ ἡ σημασία της γιὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν κοινωνίαν στὴ διαδρομὴ τῶν αἰῶνων καὶ τὴν ἀλλαγὴ τῶν καιρῶν». Ἡ ἐναρκτήρια συνεδρία ἐγένετο στίς 25 Σεπτεμβρίου στὴν Ἀθήναν στὴ μεγάλη αἴθουσα τῆς Παντείου Ἀνωτάτης Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν με ὀμιλητὴ τὸν καθηγητὴ Jonas Palm (Σουηδία) καὶ θέμα «Ἐπιστῆμη καὶ κόσμος, σήμερον καὶ αὔριον». Οἱ καθαυτὸ συζητήσεις, με ἀφετηρία κάθε φορὰ εἰδικὴ εἰσηγήσις ὀρισμένου ἀπὸ τὴν ὀργανωτικὴ ἐπιτροπὴ ὀμιλητῆ, διεξήχθησαν ἀπὸ 26 ὡς 30 Σεπτεμβρίου στοὺς Δελφοὺς ἐπάνω στὰ ἐξῆς ἐπὶ μέρους θέματα: 1) «Ἱστορικὴ θεώρησις τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιστήμης (ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὡς τὴν Ἀναγέννησι), με εἰσηγητὲς τοὺς καθηγητὰς O. Gigon (Ἑλβετία), H. Diller (Γερμανία), G. Verbeke (Βέλγιο), A. Buck (Γερμανία). 2) «Ἡ ἔννοια τῆς ἐπιστήμης κατὰ τοὺς νεώτερους χρόνους», με εἰσηγητὲς τοὺς καθηγητὰς Y. Elkana (Ἰσραήλ), S. Jaki (ΗΠΑ), P. Weiss (ΗΠΑ), K. Hübner (Γερμανία). 3) «Συστηματικὴ θεώρησις τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιστήμης στὴν κοινωνιολογία καὶ τῆς ἀνθρωπολογικῆς ἐπιστήμης», με εἰσηγητὲς τοὺς καθηγητὰς A. Gehlen (Γερμανία), I. Παπαλέκα (Γερμανία), K. Marc - Wogan (Σουηδία). 4) «Ἡ ἔννοια τῆς ἐπιστήμης στὴ θεολογία», με εἰσηγητὲς τοὺς καθηγητὰς Σ. Ἀγουριδὴ (Ἑλλάδα), G. Bornkamm (Γερμανία), H. Riesenfeld (Σουηδία), Δ. Κουτσογιαννόπουλο - Θηραῖο (Ἑλλάδα). Τῆς ἐργασίας τοῦ Συμποσίου ἐπισφράγισε ἐκδρομὴ τῶν μελῶν του τὴν 1 Ὀκτωβρίου στὸ Βόλο καὶ τὸ Πήλιο, ποῦ κατέληξε στὸ Κατηχώρι, θερινὴ ἔδρα τοῦ «Διεθνoῦς Κέντρο Ἀνθρωπιστικῶν Κλασσικῶν Σπουδῶν»

της Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπιστικῆς Ἑταιρείας, τοῦ μεγάρου τῆς ὁποίας ἐτέθηκε τὸ ἀπόγευμα τῆς ἴδιας μέρας ὁ θεμέλιος λίθος.

Διεθνὲς Συνέδριο Μεσαιωνικῆς Φιλοσοφίας.—Ἀπὸ 5 ἕως 13 Σεπτεμβρίου 1972 διεξήχθησαν στὴ Μαδρίτη οἱ ἐργασίες τοῦ 5ου Διεθνoῦς Συνεδρίου Μεσαιωνικῆς Φιλοσοφίας, στὸ ὁποῖο πήραν μέρος ὑπερδιακόσιοι σύνεδροι ἀπὸ σαράντα χώρες. Κεντρικὸ θέμα τοῦ συνεδρίου ἦταν ἡ συνάντηση τῶν πολιτισμῶν στὴν περιοχὴ τῆς μεσαιωνικῆς φιλοσοφίας. Ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς ἔλαβαν μέρος ὁ γενικὸς γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καθηγητῆς Ι. Θεοδωρακόπουλος, ὁ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ε. Μουτσόπουλος καὶ ὁ δρ. Α. Μπενάκης, τοῦ Κέντρου Ἐρεῦνης τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Ὁ κ. Ι. Θεοδωρακόπουλος ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς κύριους ὁμιλητὲς κατὰ τὴν ἐναρκτήρια συνεδρία τῆς ὀλομελείας καὶ εἰσηγήθηκε τὸ θέμα τοῦ συνεδρίου ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς βυζαντινῆς φιλοσοφίας. Προήδρευσε ἐπίσης στὶς ἐργασίες ἑνὸς ἀπὸ τὰ τμήματα τοῦ συνεδρίου.

Κατὰ τὴ γενικὴ συνέλευση τῶν μελῶν τῆς Διεθνoῦς Ἐνώσεως γιὰ τὴ σπουδὴ τῆς μεσαιωνικῆς φιλοσοφίας, ὁ καθηγητῆς κ. Θεοδωρακόπουλος ἐξελέγη μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς Ἐνώσεως, κατόπιν ψηφοφορίας γιὰ τὴν ἀνάδειξη πέντε νέων μελῶν.

Βυζάντιο καὶ Δύση. Διεθνῆς συνάντηση στὴ Sènanque (Γαλλία).—Ἀπὸ τὶς 22 ἕως τὶς 26 Σεπτεμβρίου 1972 πραγματοποιήθηκε στὸ Ἀββαεῖο τῆς Sènanque, ἔξω ἀπὸ τὴν Avignon, διεθνῆς συνάντηση μὲ θέμα: Βυζάντιο καὶ Δύση. Τὴν πρωτοβουλία καὶ ὀργάνωση τῆς συνάντησης εἶχαν ὁ Γάλλος ποιητῆς καὶ ἀκαδημαϊκὸς Pierre Emmanuel καὶ ὁ καθηγητῆς τοῦ Ἰνστιτούτου Ὀρθοδόξου Θεολογίας στὸ Παρίσι Olivier Clément. Ἡ πρόθεση τῶν ὀργανωτῶν ἦταν νὰ ἐρευνηθῆ ἡ σημασία πού μπορεῖ νὰ ἔχη σήμερα τὸ Βυζάντιο γιὰ τὸν κόσμον τῆς Δύσης. Ἡ πρώτη ἡμέρα ἦταν ἀφιερωμένη στὸν Οὐμανισμό τοῦ Βυζαντίου, μὲ εἰσηγητὲς τοὺς καθηγητὲς Juan Miguel Garrigues, Olivier Clément καὶ J. M. Gouillard. Κατὰ τὴ δευτέρη μέρα, ἀφιερωμένη στὴ μουσικὴ τοῦ Βυζαντίου, ἔγιναν εἰσηγήσεις τῶν μουσικολόγων Jacques Porte καὶ Maxime Kovalevsky. Τὴν ἐπόμενη μέρα τὸ πρωὶ πραγματοποιήθηκε ἐκδρομὴ στὴν περιοχὴ Eygalières - en - Provence, καὶ τὸ ἀπόγευμα τὸ συνέδριο συνέχισε μὲ δύο εἰσηγήσεις τῶν Yves Christie καὶ Κώστα Παπαϊωάννου γιὰ τὴ βυζαντινὴ ζωγραφικὴ. Τὴν τέταρτη μέρα εἰσηγητὲς ἦταν ὁ Steven Runciman, μὲ θέμα τὸν δυαλισμὸ στὴν Ἀνατολὴ καὶ στὴ Δύση, καὶ ὁ Georges Duby, πού μίλησε γιὰ τὴ θρησκευτικὴ νοσηρία στὴ Δύση κατὰ τὸν 11ο αἰῶνα.

Colloquium Tullianum.—Ἀπὸ 30 Σεπτεμβρίου ἕως 1 Ὀκτωβρίου 1972 πραγματοποιήθηκε στὴ Ρώμη διεθνὲς ἐπιστημονικὸ συνέδριο μὲ τὴν ἐπωνυμία Colloquium Tullianum. Τὸ συνέδριο εἶχε ὀργανωθῆ ἀπὸ τὸ Κέντρο Κικερόνειων Σπουδῶν, πού ἔχει γιὰ κύριον ἔργο του τὴν ἐκδοσὴ καὶ τὴ μελέτη τῶν ἔργων τοῦ Κικέρωνος, καὶ ἔγινε ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ἰταλίας Giulio Andreotti, προέδρου τοῦ Κέντρου, μὲ συμμετοχὴ πολλῶν Ἰταλῶν καὶ ξένων λατινιστῶν.

Ἡ ἐναρκτήρια συνεδρίαση ἔγινε στὴν αἴθουσα τελετῶν τοῦ Καπιτωλίου τὸ πρωὶ τῆς 30 Σεπτεμβρίου, μὲ τὴν παρουσία καὶ τοῦ προέδρου τῆς Ἰταλικῆς Δημοκρατίας καθηγητοῦ Giovanni Leone. Στὸν ἴδιον χώρον ἔλαβαν χώρα οἱ τακτικὲς συνεδρίες πού προέβλεπε τὸ πρόγραμμα, στὶς ὁποῖες πήραν μέρος περίπου 150 σύνεδροι προερχόμενοι ἀπὸ πολλὰ κράτη τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Τὸ εἰδικὸ θέμα τοῦ συνεδρίου ἦταν τὰ προβλήματα πού παρουσιάζει ἡ ἐκδοσὴ τῶν κειμένων τοῦ Κικέρωνος καὶ μία νέα ἀξιοποίηση τῆς

σωζόμενης χειρόγραφης παράδοσης. Μετά τὸ τέλος τοῦ συνεδρίου ἀκολούθησαν ἕνας ἀρχαιολογικὸς περίπατος στὴ Ρώμη μὲ ἐπίσκεψη τῶν μνημείων τῆς ἐποχῆς τοῦ Κικέρωνος καὶ μία ἐκδρομὴ τῶν συνέδρων στὴν πατρίδα τοῦ μεγάλου Λατίνου ρήτορα καὶ φιλοσόφου, τὸ Ἄρπινιο. Στὸ συνέδριο ἀναγγέλθηκε ἀπὸ τὸν πρόεδρο τοῦ Κέντρου Κικερωνεῖων Σπουδῶν ὅτι ἤδη ἔχουν ἐκδοθῆ 31 μεγάλοι τόμοι, καὶ 21 τόμοι μιᾶς μικρότερης ἐκκλαϊκευτικῆς σειρᾶς. Ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἔλαβε μέρος στὶς ἐργασίες τοῦ συνεδρίου ὁ κ. Κωνσταντῖνος Γρόλλιος, καθηγητῆς τῆς λατινικῆς φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

5ο Διεθνὲς Συνέδριο Ὀρατιανῶν Σπουδῶν.—Μὲ τὴ συνεργασία πολλῶν διακεκριμένων λατινιστῶν εἰδικῶς ἀσχοληθέντων μὲ τὴ μελέτη τοῦ Ὀρατίου, Ἰταλῶν καὶ ξένων, πραγματοποιήθηκε, ἀπὸ τὶς 6 ὡς τὶς 9 Ὀκτωβρίου 1972, στὴ Ρώμη, τὸ πέμπτο διεθνὲς συνέδριο γιὰ τὸν Λατῖνο ποιητὴ Ὀράτιο. Τὸ συνέδριο ἦταν ὀργανωμένο ἀπὸ τὸ Διεθνὲς Κέντρο Ὀρατιανῶν Σπουδῶν «Horatianum», ποῦ ἐδρεύει στὴν ἰταλικὴ πρωτεύουσα, καὶ οἱ ἐργασίες του πραγματοποιήθηκαν στὴ Sala Boromini τῆς Ρώμης. Ἔλαβαν μέρος διακεκριμένες προσωπικότητες προερχόμενες ἀπὸ διάφορα Πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης, ὅπως οἱ καθηγητῆς Luigi Alfonsi τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Παβίας, Francesco Arnaldi τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Νεάπολης, Pierre Grimal τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων, Viktor Pöschl τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Χαϊδελβέργης καὶ Cazimir Kumaniecki τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βαρσοβίας. Ἀπὸ ἑλληνικὴ πλευρὰ μετέσχε ὁ κ. Κωνσταντῖνος Γρόλλιος, καθηγητῆς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Θέμα τοῦ συνεδρίου ἦταν τὰ ἐρμηνευτικὰ προβλήματα ποῦ παρουσιάζει τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου ἑλληνοτραφοῦς ποιητῆ, πάνω στὸ ὁποῖο ἔγιναν ἐνδιαφέρουσες ἀνακοινώσεις τῶν συνέδρων. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς συνεδριάσεις τὰ μέλη τοῦ συνεδρίου εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ πάρουν μέρος σὲ ἐκδρομὴ ποῦ ἔγινε στὴν Mandela καὶ νὰ ἐπισκεφθοῦν τὰ ἐρεῖπια τοῦ ἀγροκτῆματος τοῦ Ὀρατίου, ποῦ βρίσκονται σὲ ἕνα εἰδυλλιακὸ περιβάλλον κοντὰ στὴν ἰταλικὴ αὐτὴ πολίχνη.

12ο Διεθνὲς Συνέδριο Μελετῶν γιὰ τὴ Μεγάλῃ Ἑλλάδᾳ.—Ἀπὸ τὶς 8 ὡς τὶς 12 Ὀκτωβρίου 1972 συγκροτήθηκε στὸν Τάραντα τὸ 12ο ἐτήσιο διεθνὲς συνέδριο μελετῶν γιὰ τὴ Μεγάλῃ Ἑλλάδᾳ (Convegno di studi sulla Magna Grecia). Στὰ παλαιότερα συνέδρια τῆς σειρᾶς αὐτῆς ἐλάμβαναν μέρος πολὺ λίγοι εἰδικοί. Ἀλλὰ τὸ ἐξαιρετικὸ ἐπιστημονικὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀνακοινώσεων καὶ τῶν συζητήσεων ἀσκεῖ τώρα μεγάλη ἔλξη σὲ ὄλοένα μεγαλύτερο ἀριθμὸ ἐπιστημόνων ἀπὸ διάφορες χῶρες. Ἐπίσης αὐξάνει ἀπὸ χρόνο σὲ χρόνο ὁ ἀριθμὸς τῶν σπουδαστῶν, Ἰταλῶν καὶ ξένων, ποῦ προσέρχονται σ' αὐτὸ χάρη σὲ ὑποτροφίες ποῦ χορηγεῖ ἡ ὀργανωτικὴ ἐπιτροπὴ. Ἐφέτος οἱ φοιτητῆς ποῦ παρακολούθησαν τὶς ἐργασίες τοῦ συνεδρίου ἦταν περισσότεροι ἀπὸ ἑκατὸ. Ἀπὸ μερικὰ χρόνια δὲν μετέχουν Ἑλληνες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ὅσοι Ἑλληνες προσέρχονται εἶναι κάτοικοι τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Κάθε χρόνο τὸ συνέδριο ἀσχολεῖται μὲ ἕνα συγκεκριμένο θέμα, ἀρκετὰ περιορισμένο, ὡστε νὰ ἐπιδέχεται ἐξαντλητικὴ συζήτηση. Τὸ ἐφετινὸ εἶχε ὡς θέμα τὴν οἰκονομία καὶ τὴν κοινωνία τῆς Μεγάλης Ἑλλάδας. Στὴν ἀρχὴ μίλησαν οἱ τέσσερις εἰσηγητῆς κ.κ. Ed. Will, καθηγητῆς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Nancy, N. F. Parise, βοηθὸς τῆς νομισματικῆς στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ρώμης, B. D'Agostino, τῆς ἐφορείας ἀρχαιοτήτων τοῦ Σαλέρνου, A. Giuliano, καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Γένουας. Οἱ ἀντίστοιχες εἰσηγήσεις εἶχαν τὰ ἀκόλουθα θέματα: 1) «La Grande Grèce, milieu d'échanges: réflexions méthodologiques». 2) «Struttura e funzione delle moneta-

zioni arcaiche di Magna Grecia». 3) «Appunti sulla funzione dell'artigianato nell'Occidente greco dall'VIII al IV sec. A. C.». 4) «Economia e società nella Magna Grecia: documentazione della cultura artistica dalla fine del V all'inizio del I sec. A. C.». Ἀπὸ τὶς ἀνακοινώσεις ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον προκάλεσαν τῶν καθηγητῶν R. Martin καὶ E. Langlotz. Ὁ πρῶτος ἔδειξε τὶς δυνατότητες ἐκτιμήσεως τοῦ κόστους τῶν μεγάλων οἰκοδομῶν τῆς Μ. Ἑλλάδας· ὁ δεύτερος ὑποστήριξε ὅτι ὀρισμένες σειρὲς ἀττικῶν ἀγγείων ποὺ βρίσκονται στὴ Μ. Ἑλλάδα, στὴ Σικελία, καὶ γενικότερα σὲ περιοχὲς τῆς Δυτικῆς Μεσογείου ὑπῆρξαν προϊόντα Ἀθηναίων τεχνιτῶν ποὺ ἐργάστηκαν ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀττικὴ.

Σύμφωνα μὲ τὰ καθιερωμένα, δύο ἡμέρες τοῦ συνεδρίου ἀφιερώθηκαν στὶς ἐκθέσεις ἀνασκαφικῶν καὶ ἀνασθηλωτικῶν ἐργασιῶν μέσα στὰ ὅρια τῶν ἀρχαιολογικῶν περιφερειῶν τῆς Μεγάλης Ἑλλάδας κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἔτους ποὺ διέρρευσε ἀπὸ τὸ προηγούμενο συνέδριο. Γιὰ μιὰν ἀκόμη φορά οἱ συνέδριοι διαπίστωσαν ὅτι οἱ ἔρευνοι καὶ οἱ τεχνικὲς ἐργασίες συνεχίζονται μὲ ἰκανοποιητικὸ ρυθμὸ καὶ ἐξαιρετικὴ ἐπιμέλεια σὲ πολλὰς θέσεις τῆς Ν. Ἰταλίας καὶ ἔτσι ἀναπληρώνεται ἡ καθυστέρηση ποὺ εἶχε παρατηρηθῆ ἐκεῖ κατὰ τὰ προπολεμικὰ καὶ τὰ πολεμικὰ χρόνια. Καὶ πάλι οἱ περισσότεροι ἐντυπωσιακὲς ἀνακαλύψεις ἔγιναν στὴν Ποσειδωνία, ὅπου ἤλθαν στὸ φῶς λαμπρὲς τοιχογραφίες τοῦ 4ου αἰῶνα π.Χ. Μεγάλου ἐνδιαφέρον προκάλεσε ἐπίσης ὀρειχάλκινο ἄγαλμα κλασικῆς ἐποχῆς θαυμάσια διατηρημένο, ποὺ ἀνασύρθηκε ἀπὸ τὴ θάλασσα κοντὰ στὸ Ρήγιο ἕνα μῆνα περίπου πρὶν ἀπὸ τὸ συνέδριο.

Κατὰ τὴν τελευταία συνεδρία ἀνακοινώθηκαν τὰ θέματα τῶν δύο ἐπομένων ἐτῶν: τοῦ 1973 θὰ ἔχη ὡς θέμα τὸ Μεταπόντιον, τοῦ 1974 θὰ ἀσχοληθῆ μὲ τοὺς Ὀρφικούς.

Ἡ τελευταία ἡμέρα ἀφιερώθηκε σὲ μιὰ ἐκδρομὴ στὶς περιφέρειες Massafra καὶ Motola, μὲ σκοπὸ τὴν ἐπίσκεψη κατοικιῶν καὶ ἐκκλησιῶν ἀνοικμένων στοὺς βράχους κατὰ τὸν μεσαιῶνα. Οἱ κάτοικοι τῶν περιοχῶν αὐτῶν, ὅπως καὶ πολλῶν ἄλλων τῆς Ν. Ἰταλίας, μιλοῦσαν κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη ἑλληνικά, ἦταν ὀρθόδοξοι, καὶ κατὰ διαστήματα ἀνήκαν στὸ βυζαντινὸ κράτος. Οἱ λαξευτὲς ἐκκλησίες, μερικὲς ἀπὸ τὶς ὁποῖες εἶναι ὑπόγειες, διατηροῦν βυζαντινὲς τοιχογραφίες μὲ ἑλληνικὲς ἐπιγραφές. Ἀπὸ ἀρμόδια χεῖλη τονίστηκε στοὺς ἐπισκέπτες ὅτι οἱ ἔρευνοι ποὺ γίνονται ἐκεῖ ἀποδεικνύουν ὅτι οἱ τόποι κατοικήθηκαν ἀδιάκοπα ἀπὸ ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ὡς τὴ νεώτερη ἐποχὴ. Ἔτσι ἡ ἀρχαιολογία δικαιώνει τὴν ἄποψη ποὺ ὑποστήριξαν μὲ γλωσσολογικὰ δεδομένα κυρίως οἱ καθηγητὲς Rohlf, Καψωμένος, καὶ Καρατζᾶς, καὶ ὄχι τὴν ἀντιθετὴ τῆς, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία μεσολάβησε ἕνα κενὸ ἀνάμεσα στὸν ἀρχαῖο καὶ στὸν βυζαντινὸ Ἑλληνισμό τῆς Μ. Ἑλλάδας.

M. B. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Πατριαρχικὸν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν.—Τὴν 15ην Ὀκτωβρίου 1972 ἐτελέσθησαν τὰ ἐγκαίνια τοῦ ξενῶνος τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἰδρυματος Πατερικῶν Μελετῶν παρουσίᾳ τῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως, ἐκπροσώπου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, καὶ τοῦ ἐπισκόπου Hermann Kunst τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, ὁ ὁποῖος καὶ ἐχορήγησε τὰ χρήματα διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ξενῶνος. Ὁ ἐκ δεκαεννέα μικρῶν διαμερισμάτων ξενῶν τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐπιστημόνων, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν δι' ἐρεύνας εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἰδρυματος. Ὡς γνωστόν, τὸ Ἰδρυμα καταρτίζει ἀρχεῖον μικροταινιῶν τῶν χειρογράφων τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ ἰδιαίτερος τῶν μικρογραφιῶν αὐτῶν, εἶναι δὲ ἐξωπλισμένον μὲ τὰ κατάλληλα πρὸς τοῦτο μηχανήματα.

E. K. X.

Συμπόσιον περί Ἰωάννου Χρυσοστόμου.—Με τὴν εὐκαιρίαν τῶν ἐγκαινίων τοῦ ξενῶνος τὸ Πατριαρχικὸν Ἴδρυμα Πατερικῶν μελετῶν ὠργάνωσεν ἀπὸ 15 μέχρι 17 Ὀκτωβρίου συμπόσιον με θέμα «Ὁ πνευματικὸς κόσμος τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου». Εἰς τὸ συμπόσιον ἐκλήθησαν καὶ μετέσχον εἰδικοί ἐρευνηταὶ «χρυσοστομολόγοι» ἐκ Ρουμανίας, Γαλλίας, Βελγίου, Γερμανίας, Ἀγγλίας καὶ Ἠνωμένων Πολιτειῶν, ὡς καὶ ἐξ Ἑλλάδος.

Ὁ πρῶτος κύκλος ἐργασιῶν τοῦ συμποσίου ἀφεώρα τὴν σκέψιν τοῦ Χρυσοστόμου ἀνεγνώσθησαν δὲ εἰσηγήσεις τῶν κ.κ. Π. Κ. Χρήστου, περὶ τῶν σχέσεων Ἰωάννου Χρυσοστόμου καὶ Καππαδοκῶν, Amand de Medieta, περὶ τοῦ ἀκαταλήπτου τῆς θείας οὐσίας κατὰ τὸν Χρυσόστομον, M. Aubineau, περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ Πάσχα κατὰ τὸν Ἰωάννην, καὶ J. Coman, περὶ τῆς ἐνότητος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἡ δευτέρα ἐνότης θεμάτων ἀνεφέρετο εἰς τὸ ἔργον τῆς συλλογῆς καὶ ἐπεξεργασίας τῶν χειρογράφων ποῦ περιέχουν χρυσοστομικὰ ἔργα. Κατόπιν εἰσηγήσεων τῶν κ.κ. R. E. Carter περὶ τοῦ μέλλοντος τῶν χρυσοστομικῶν μελετῶν, M. Richard περὶ τῆς συλλογῆς «Codices Chrysostomici Graeci», καὶ Π. Νικολοπούλου περὶ τῶν χρυσοστομικῶν κωδίκων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν, οἱ σύεδροι συνεζήτησαν περὶ τῶν προβλημάτων τῆς ἤδη ἐκδιδομένης Συλλογῆς ἑλληνικῶν χρυσοστομικῶν κωδίκων, ἀπεφασίσθη δὲ ὅπως τὸ Ἴδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν ἀναλάβῃ τὴν σύνταξιν τοῦ τμήματος τῆς Συλλογῆς, τὸ ὁποῖον θὰ περιέχῃ τὰ χειρόγραφα τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Εἰς τὴν τρίτην ἐνότητα συνεζητήθησαν θέματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν κριτικὴν ἐκδόσιν χρυσοστομικῶν ἐργῶν. Ἀνέγνωσαν εἰσηγήσεις ὁ M. Richard περὶ ἀνεκδότου ὑπομνήματος τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ βιβλίον τῶν Παροιμιῶν, ὁ Π. Νικολόπουλος περὶ τῶν νόθων ἐπιστολῶν τοῦ Χρυσοστόμου, ὁ J. Dumortier περὶ τῆς χειρογράφου παραδόσεως τῆς ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου «In illud, vidi Dominum», ἢ M. L. Guillaumin περὶ τῶν προβλημάτων ποῦ θέτει εἰς τὸν ἐκδότην ὁ πλοῦτος τῶν βιβλικῶν παραπομπῶν. Τέλος ἡ M. M. Malingrey εἰσηγήθη διεξοδικῶς περὶ τοῦ θέματος τῆς κριτικῆς ἐκδόσεως τοῦ ὅλου συγγραφικοῦ ἔργου τοῦ Χρυσοστόμου.

Διὰ τὴν πλέον συστηματικὴν προώθησιν τῆς ἐρένης ἀπεφασίσθη ὅπως ὀργανωθῇ εἰς τὸ Ἴδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν Γραμματεία συντονισμοῦ τῆς χρυσοστομικῆς ἐρένης, ἢ ὅποια θὰ ἐκδίδῃ κατὰ καιροῦς δελτίον πληροφοριῶν περὶ τῆς πορείας τῆς διεθνούς χρυσοστομικῆς ἐρένης καὶ θὰ συγκαλῇ κατὰ τακτὰ διαστήματα παρόμοια συμπόσια. Τὸ Ἴδρυμα ἀνέλαβεν ἐπίσης νὰ δημιουργήσῃ ἀρχειὸν μικροταινιῶν τῶν χρυσοστομικῶν χειρογράφων καὶ εἰδικὴν βιβλιοθήκην. Τὰ πεπραγμένα τοῦ συμποσίου θὰ δημοσιευθοῦν ἐντὸς τοῦ 1973 εἰς εἰδικὸν τόμον τῆς σειρᾶς «Ἀνάλεκτα Βλατάδων».

E. K. ΧΡΥΣΟΣ

Συμπόσιο γλωσσολογικῆς ὀρολογίας.—Στις 27-29 Δεκεμβρίου 1972 ἔγινε στὴ Θεσσαλονίκη ἡ δεύτερη συνάντησις γιὰ τὴν ἀπόδοσις τῆς ξενόγλωσσης γλωσσολογικῆς ὀρολογίας στὰ νέα ἑλληνικά, με συμμετοχὴ πολλῶν ἐπιστημόνων ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ τὴ Θεσσαλονίκη. Τὸ Συμπόσιο ὀργανώθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτοῦτο Νεοελληνικῶν Σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Ἴδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη) με τὴ βοήθεια τοῦ Γλωσσολογικοῦ Σπουδαστηρίου καὶ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Ἀμερικανικοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ἰδρύματος στὴν Ἑλλάδα (Φούλμπραϊτ) καὶ τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν. Τῇ γενικῇ ἐποπτεία εἶχαν οἱ καθηγητὲς κ. κ. Α. Τσοπανάκης καὶ Μ. Σετάτος, τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, καὶ Α. Κατρανίδης, τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Illinois. Οἱ σύεδροι συζητήσαν πολλὰ προβλήματα, στὰ ὅποια καὶ δόθησαν λύσεις. Ἡ ἐπεξεργασία τοῦ ὕλικου

πού έχει συγκεντρωθῆ θὰ γίνῃ ἀπὸ τὸ Γλωσσολογικὸ Σπουδαστήριον (καθηγ. κ. Σετᾶτος) σὲ συνεργασία μὲ τοὺς συνέδρους. Καρπὸς τῆς ἐργασίας αὐτῆς θὰ εἶναι ἓνα τετράγλωσσο «Λεξικὸ Γλωσσολογικῆς Ὀρολογίας», τὸ ὁποῖο προβλέπεται ὅτι θὰ εἶναι ἕτοιμο σὲ δύο-τρία χρόνια.

Τὰ νέα ἑλληνικὰ στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Γένουας.—Ὁ γνωστὸς νεοελληνιστὴς καὶ ἄλλοτε ὑποδιευθυντὴς τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν κ. Roger Millieux, διευθυντὴς τῶρα τοῦ Γαλλικοῦ Μορφωτικοῦ Κέντρου στὴ Γένουα, πῆρε τὴν πρωτοβουλία νὰ προτείνῃ στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς ἰταλικῆς αὐτῆς πόλεως νὰ εἰσαχθῆ μερικῶς ἢ διδασκαλία τῶν νέων ἑλληνικῶν στοὺς ἐνδιαφερόμενους φοιτητὲς τοῦ κλασικοῦ τμήματος. Ὁ κοσμητὼρ τῆς Σχολῆς ἑλληνιστῆς Uberto Albini δέχτηκε μ' ἐνθουσιασμό τὴν πρόταση, καὶ ἔτσι ἀπὸ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1973 ὁ κ. Millieux, βοηθούμενος γιὰ τὶς πρακτικὰς προφορικὰς ἀσκήσεις ἀπὸ τὴ σύζυγόν του, τὴ γνωστὴ συγγραφέα Τατιάνα Γκρίτση-Μιλλιέξ, ἀνέλαβε τὴ διδασκαλία τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας καὶ φιλολογίας.

Προκειμένου νὰ δημιουργηθῆ μικρὴ νεοελληνικὴ βιβλιοθήκη στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Γένουας, καὶ ἐπειδὴ ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ δὲν διαθέτει τὸ ἀπαραίτητον κονδύλιον, ὁ κ. Millieux ἀπευθύνει θερμὴν παράκλησιν πρὸς ἐκδότας καὶ συγγραφεῖς νὰ τοῦ στείλουν τὰ ἀπαραίτητα βιβλία, ὅπως λεξικά, ἐγκυκλοπαιδεῖες, γραμματικὰς, μελέτες, φιλολογικὰ καὶ λογοτεχνικὰ ἔργα, στὴ διεύθυνση: Monsieur le Professeur Roger Millieux, Directeur du Centre Culturel Franco - Italien «Galliera», Palazzetto Rosso, Via Garibaldi 20, 16124 Genova, Italia.

Γαλλικὸ βραβεῖον στὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἰ. Ἀτσαλου.—Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Β. Ἰ. Ἀτσαλου «La terminologie du livre - manuscrit à l'époque byzantine. Première partie: Termes désignant le livre - manuscrit et l'écriture», Θεσσαλονίκη 1971, πού κυκλοφόρησε ὡς Παράρτημα τῶν «Ἑλληνικῶν» (ἀρ. 21), ἔλαβε ἀπὸ τὴν Association pour l'encouragement des études grecques en France τὸ βραβεῖον Ζάππα.

Νεοελληνικὴ βιβλιογραφία.—Ἡ διεύθυνση τῆς συντάξεως τῶν Ἑλληνικῶν βρίσκεται στὴ δυσάρεστη θέση νὰ ἀνακοινώσῃ ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ συνεχίσῃ τὴ δημοσίευσιν τῆς Νεοελληνικῆς Βιβλιογραφίας. Τὸ 1970 (τόμ. 23, σ. 430-431) εἶχαμε ἀναγγεῖλαι τὴ δημοσίευσιν ἐκτεταμένης «Βιβλιογραφίας Νεοελληνικῶν Σπουδῶν», πού θὰ περιλάμβανε ὅλους τοὺς τομεῖς τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν. Ἀλλὰ κιόλας ἀπὸ τὶς πρῶτες ἀρχὰς ἐγίνε φανερὸ πόσο αἰσιόδοξο ἦταν ἓνα παρόμοιον σχέδιον, καὶ τὸ 1971 (τόμ. 24, σ. 475-527) δημοσιεύτηκε ἡ Βιβλιογραφία τοῦ ἔτους 1969 περιορισμένη μόνον στὸν τομέα τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας. Ἐκεῖ σ' ἓνα μικρὸ σημείωμα ὑπογραμμίζαμε τὶς δυσκολίας πού παρουσιάζουν δυστυχῶς στὸν τόπον μας οἱ συλλογικὰς ἐργασίας καὶ ἐκφράζαμε τὴν ἐλπίδα πὼς ἡ Νεοελληνικὴ Βιβλιογραφία, ἔστω καὶ περιορισμένη μόνον στὸν τομέα τῆς φιλολογίας, «δὲν θὰ συναντήσῃ καὶ ἄλλα ἐμπόδια ὥστε νὰ βρεθῆ στὴ δυσάρεστη ἀνάγκη νὰ σταματήσῃ». Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐλπίδα αὐτὴ δὲν δικαιώθηκε ἀπὸ τὰ πράγματα.

Λ. Π.

Νέα περιοδικά.

Μαντατοφόρος. Bulletin of Modern Greek Studies. Issue 1, November 1972. — Ἐνα συμπαθητικὸ μικρὸ δελτίον, πολυγραφημένον, πού ἐκδίδεται ἀπὸ τὸ Τμήμα ἑλληνικῶν σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Birmingham καὶ ἔχει σκοπὸ τὴν ἐνημέρωσιν, σὲ διεθνὲς ἐπίπεδον, σχετικὰ μὲ τὴν πρόοδον τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν. Στὸ πρῶτον αὐτὸ τεύχος δι-

νονται πληροφορίες για δύο διδακτορικές διατριβές, που έγκρίθηκαν από το Πανεπιστήμιο του Birmingham ή πρώτη και το Πανεπιστήμιο του Λονδίνου ή δεύτερη, και διαπραγματεύονται θέματα της νέας ελληνικής Φιλολογίας: 'Η «Ερωφίλη» του Γεωργίου Χορτάτση (της Penelope Sibbick), και κριτική έκδοση του ποιήματος «Περὶ τῶν τετραπόδων ζώων» (της Βασιλικῆς Τσιούνη). Ἐπίσης πληροφορίες για τις μελέτες με θέμα τὴ νέα ἑλληνική φιλολογία που ἐτοιμάζονται ἀπὸ νεοελληνιστὲς στὴν Ἀγγλία (σημειώνονται εἴκοσι ἑπτὰ ὀνόματα!). Μία χρησιμότερη καὶ με πολλή ἐπιμέλεια καταρτισμένη βιβλιογραφία ἔργων βασικῶν γιὰ τὴς νεοελληνικὲς σπουδές, καθὼς καὶ μὴ ἀναγραφὴ προσφάτων δημοσιευμάτων γιὰ τὴ γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος συμπληρώνουν τὴς σελίδες τοῦ περιοδικοῦ.

Τὰ Συμαϊκά, τόμος Α', Ἀθ. 1972 (250 σελίδες). — Ἐνα καινούριο τοπικὸ περιοδικό, ἀπ' αὐτὰ πού, ὅπως ξέρουμε, πολὺ ἔχουν συμβάλει καὶ συμβάλλουν στὴ διερεύνηση τῆς τοπικῆς ἀλλὰ καὶ γενικότερης ἱστορίας. Ἐκδοση τῆς Ἐπιτροπῆς Συμαϊκῶν ἐκδόσεων (πρόεδρος Α. Σ. Καρανικόλας). Ὁ 1ος αὐτὸς τόμος περιέχει ἑννέα μελέτες καὶ ἄρθρα γιὰ ζητήματα ἱστορικά, γλωσσικά, φιλολογικά τοῦ νησιοῦ, καθὼς καὶ μικρότερα ἄρθρα (σύμμεικτα), καὶ βιβλιοκρισίες.

Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης.

Ἐκλογαὶ καὶ διορισμοὶ καθηγητῶν.—Κατὰ τὸ δεύτερο ἑξάμηνο τοῦ 1972, ἡ Φιλοσοφικὴ σχολὴ ἐξέλεξε τοὺς ἀκόλουθους ἐπικουρικοὺς καθηγητὲς:

Ἰωάννης Χασιώτης, στὴν ἔδρα τῆς Ἱστορίας τῶν μέσων καὶ νεωτέρων χρόνων.

Κυριάκος Τσαντσάνογλου, στὴν γ' ἔδρα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας.

Ἰωάννης - Θεοφάνης Παπαδημητρίου, στὴ β' ἔδρα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας.

Βασίλειος Ἀτσαλος, στὴν α' ἔδρα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας.

Χ. Πατρινέλης, στὴν ἔδρα τῆς Ἱστορίας τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Δημήτριος Παντερμαλῆς, στὴ β' ἔδρα τῆς Ἀρχαιολογίας.

Ἀθηνᾶ - Τερέζα Πεντζοπούλου - Βαλαῶ, στὴν α' ἔδρα τῆς Φιλοσοφίας.

Μὲ ἀπόφαση τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου διορίστηκε καθηγητὴς ἐπὶ θητεία στὴν ἑκτακτὸ αὐτοτελῆ ἔδρα τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς φιλολογίας ὁ κ. Παν. Μαστροδημήτρης.

Ἐξελέγησαν μόνιμοι καθηγητὲς, οἱ ἕως τώρα ἑκτακτοὶ ἐπὶ θητεία, στὴν α' καὶ β' ἑκτακτῆ αὐτοτελῆ ἔδρα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας κ.κ. Δ. Λυπουρλῆς καὶ Γ.Μ. Σηφάκης. Ἐπίσης τακτικὸς καθηγητὴς στὴν ἔδρα τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ὁ ἕως τώρα ἑκτακτὸς ἐπὶ θητεία κ. Εὐδ. Τσολάκης.

Ἀναγόρευση διδάκτορων.—Κατὰ τὸ ἴδιο χρονικὸ διάστημα ἀναγορεύτηκε διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς ἡ Γεωργία Π. Κουλικούρδη, με θέμα: «Ὁ ἄλξάνδρος» τοῦ Χατζῆ Ἀλεξάνδρου. Ἐνα πολεμικὸ καράβι τῶν Ψαρῶν. Ἡμερολόγιο καὶ δράση (1821-1838)» (14. 12. 1972).

Ἐπίτιμοι διδάκτορες.—Στὴς 16 Νοεμβρίου 1972, στὴν αἴθουσα τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἔγινε ἡ ἀναγόρευση τοῦ τακτικοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιέννης κ. Herbert Hunger σὲ ἐπίτιμο διδάκτορα τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς. Μετὰ τὸ τέλος τῆς τελετῆς ὁ κ. Hunger, σύμφωνα με τὰ καθιερωμένα, ἔλαβε τὸ λόγο καὶ ἀνέπτυξε τὸ θέμα: «Παρατηρήσεις γιὰ τὰ σημερινὰ προβλήματα τῶν βυζαντινολογικῶν ἐπιστημῶν».

Ἑομιλίεξ ξένων προσκεκλημένων.—Προσκαλεσμένοι ἀπὸ τῆ Σχολῆ ἑκα-
μαν διαλέξεις οἱ ἀκόλουθοι:

Ἐ καθηγητῆς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Πάδουα
κ. Oddone Longo μὲ θέμα: «Ἑρμηνεία χωρίου τῆς Ἑλένης τοῦ Εὐριπίδου» (31. 10. 1972).

Ἐ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου καὶ ἐπίτιμος διδάκτωρ τῆς Φιλσο.
Σχολῆς κ. Douglas Dakin μὲ θέμα: «Ἐ στρατηγὸς Sir Richard Church» (8. 12. 1972). Καὶ
οἱ δύο αὐτὲς ὁμιλίεξ τῶν ξένων προσκεκλημένων ἔγιναν ἑλληνικά.

Ἐ Διευθυντῆς τῆς Ἑγγλικῆς Ἑρχαιολογικῆς Σχολῆς Ἑθηνῶν κ. Hector W. Cat-
ling μὲ θέμα: «The Implications of Late Minoan Bronzework» (14. 12. 1972).

Ἐ Διευθυντῆς τοῦ Κέντρου Ἑπιστημονικῶν Ἑρευνῶν Κύπρου κ. Θ. Παπαδόπουλλοξ
μὲ θέμα «Ἑ ἄξιοποίησιξ τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεωξ» (15. 12. 1972).

Περιοδικὰ ἀνταλλασσόμενα μὲ τὰ «Ἑλληνικά».

ΑΝΤΙΧΤΗΘΟΝ. Ἑκδόση τῆς Ἑταιρείας Κλασικῶν Σπουδῶν τῆς Αὐστραλίας, Sydney.

—Τόμ. 4 (1970):

M. Dyson, The Second Assembly of the Gods in the *Odyssey* (σ. 1-12).

A. W. H. Adkins, Clouds, Mysteries, Socrates and Plato (σ. 13-24).

G. P. Shipp, Notes on Plautine and Other Latin (σ. 25-29).

Beryl Rawson, Pompey and Hercules (σ. 30-37).

D. A. Kidd, Some Problems in Catullus lxvi (σ. 38-49).

D. B. Gain, Manilius iv 681-95: A Reply (σ. 50-51).

D. R. Shackleton Bailey, Manilius iv 681-95: Further Comments (σ. 52).

J. R. C. Martyn, A New Approach to Juvenal's First *Satire* (σ. 53-61).

K. H. Waters, Juvenal and the Reign of Trajan (σ. 62-77).

G. W. Clarke, Barbarian Disturbances in North Africa in the Mid - Third Century
(σ. 78-85).

—Τόμ. 5 (1971):

E. Badian, Archons and *Strategoí* (σ. 1-34).

B. Bader, The ψόφοξ of the House - Door in Greek New Comedy (σ. 35-48).

G. R. Stantor, *Cunctando Restituit Rem*: The Tradition about Fabius (σ. 49-56).

J. Duhigg, The Elegiac Metre of Catullus (σ. 57-67).

H. D. Jocelyn, Horace, *Odes* i 12. 33-36 (σ. 68-76).

P. R. C. Weaver, *Cognomina, Supernomina* and *CIL* x 1729 (σ. 77-84).

CUADERNOS DE FILOLOGÍA CLÁSICA. Καινούριο περιοδικό, ἑκδόση τῆς Φιλοσοφικῆς Σχο-
λῆξ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μαδρίτηξ. —Τόμ. 1 (1971):

José S. Lasso de la Vega, Sobre lo clásico (σ. 9-77).

Antonio Ruiz de Elvira, Prometeo, Pandova y los orígeres del hombre (79-108).

Luis Gil, Menandro y la religiosidad de su época (109-178).

Juan Gil, Inscripciones oscas Pompeyanas (179-210).

Tomás González Rolán, A io y nego, otium, avvs y negotium y la teoría laringal (211-222).

—Τόμ. 2 (1971):

José S. Lasso de la Véga, Los coros de "Edipo Rey": Notas de métrica (9-95).

Antonio Ruiz de Elvira, Céfalο y Procris: Elegía y épica (97-123).

Luis Gil, Menandro, *Aspis* 439-464: Comentario y ensayo de reconstrucción (125-140).

- Carmen Castillo, Tópicos de la sátira Romana (147-163).
 Isidoro Muñoz Valle, Las motivaciones del hipébaton en los poemas homéricos (165-186).
 Félix Carrasco Dug, El presente de subjuntivo en los periodos condicionales en Plauto (187-222).
 Enrique Otón Sobrino, «Deficiente manu» (223-226).
 Ignacio R. Alfageme, La epistola περι ὄνειράτων de Manuel Paleólogo (227-255).
 Luis C. Pérez Castro, Notas sobre el vocabulario militar en los Comentarios Césaricos de la Guerra Civil (257-277).

ESTUDIOS CLÁSICOS. Ὅργανο τῆς Sociedad Española de Estudios Clásicos, Μαδριτη, τόμ. 15 (1971) ἀρ. 62-64

- S. Mariner, La comedia latina a la luz de los redescubrimientos de Menandro (σ. 1-25).
 Maria A. H. Maeste Yenes, Una explicación matemática de triunfo militar de Aníbal en la Batalla de Cannas (σ. 27-48).
 V. E. Hernández Vista, El arquetipo social de Europa en la poesia virgiliana (σ. 49-85).
 V. García Yebra, Sobre la traducción de un verso ambiguo de Virgilio (σ. 87-97).
 H. O. Kroener, Ovidio y los poetas (σ. 99-110).
 P. Piernavieja, "Favimus Ignavo an Ignaro?" (Ov. "Am." III 2, 73) (σ. 111-113).
 E. Matilla, La esclavitud en Séneca (σ. 115-132).
 S. Mariner, La "Farsalia", poema sin dioses, ¿ también sin héroes? (σ. 133-159).
 A. Porqueras-Mayo - J. L. Laurenti, Más sobre el prólogo en la Literatura grecolatina (σ. 205-212).
 F. Pejenaute, La adaptación de los metros clásicos en castellano (σ. 213-234).
 M. Cerezo, Hacia una nueva metodología de la lengua griega clásica (σ. 249-259).
 A. López Eire, La teoría de Benveniste acerca de la raíz en indoeuropeo: precedentes y repercusiones (σ. 269-295).
 A. López Eire, En torno a la pérdida de -s- en griego (σ. 319-331).
 L. C. Pérez Castro, Dos notas sobre vocabulario militar latino (σ. 343-353).
 J. A. Martínez Conesa, Notas sobre Métrica griega (σ. 367-375).
 J. A. Martínez Conesa, Glosas al hexámetro homérico (σ. 377-389).
 Ὡς παράρτημα ἀρ. 4 δημοσιεύεται ἡ *Apolocynthosis* τοῦ Σενέκα, κείμενο, μετάφραση ἰσπανικὴ καὶ σημειώσεις Juan Gil.

HUMANITAS. Ἐκδοση τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Coimbra, Ἴνστιτούτου Κλασικῶν Σπουδῶν, Coimbra, τόμ. 21 καὶ 22 (1969-70).

José Geraldes Freire, A versão latina por Pascásio de Dume dos "Aprophthegmata Patrum" (σ. 1-351).

Manuel de Oliveira Pulquério, O problema do sacrificio de Ifigénia no "Agamémnon" de Ésquilo (σ. 365-377).

Στις σσ. 429-458 ἐνδιαφέρουσες εἰδήσεις ("Notícias e Comentários"): γὰρ τὴ δράση τῆς Πορτογαλικῆς Ἑταιρείας Κλασικῶν Σπουδῶν, γὰρ τὸ πρόβλημα τῆς διδασκαλίας τῆς λατινικῆς κ.ά. Στις σσ. 459-509 βιβλιοκρισίες.

LISTY FILOLOGICKÉ. Ἐκδοση τοῦ Kabinet τῶν Ἑλληνικῶν, Ρωμαϊκῶν καὶ Λατινικῶν Σπουδῶν τῆς Τσεχοσλοβακικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, Πράγα, τόμ. 94 (1971).

Ladislav Vidman, Zu einigen heteroklitischen Cognomina in stadtrömischen Inschriften (γερμ.) (σ. 1-6).

Josef Bartoš, kore oder Puppe (γερμ.) (102-103).

Marie Dufhová, Two Antefixes with Head of Artemis Bendis (ἀγγλ.) (104-106).

Jan Bouzek - Jiri Marsa, A Hellenistic Glass Skyphos from Cyme in Aeolis (ἀγγλ.) (107-110).

Iva Ondřejová, Zwei hellenistische Goldanhängerpaare (γερμ.) (111-112).

Oldrich Pelikán, Überraschung im Depositär. (Ein priapeisches Relief im Donau-gebietsmuseum zu Komárno) (γερμ.) (113-116).

Bedřich Svoboda, Die Archäologie vervollständigt schriftliche Quellen (τσεχ., περίληψη γερμ.) (117-123).

Miloš Šolle, Der mittlere Donauraum und die Frage der Anfänge des geometrischen Zeitalters in Griechenland und Italien (γερμ.) (124-128).

Helena Benáková - Philippos Kostomitsopoulos, Ein griechischer Handspiegel (γερμ.) (181-183).

Helena Businská, Zur Entstehung und Entwicklungsgeschichte des lateinischen Wortes *prisilium* (τσεχ., περίληψη γερμ.) (193-195).

SICULORUM GYMNASIUM. Έκδοση τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κατάνης, Catania (Σικελία), N. S. 24 (1971).

Rosario Anastasi, Giovanni d'Euchaita e gli σκεδικοί (σ. 61-69).

Giuseppe Spadaro, Il teatro cretese (σ. 70-92).

ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ ΤΣΟΥΡΚΑΣ

(1898 - 1972)

Στις 23 Μαρτίου 1972 πέθανε ο Κλεόβουλος Τσούρκας. Ο διακεκριμένος Μακεδόνας ιστορικός και δημοσιογράφος ήταν γέννημα της μακεδονικής γής—γεννήθηκε στο Βογιατσικό στα 1898—και θρέμμα και ανάστημα του αποδήμου Έλληνισμού—σπούδασε και ανδρώθηκε στις ελληνικές παροικίες της Πόλης και του Βουκουρεστίου. Όλο σχεδόν το διάστημα της 74χρονης ζωής του το πέρασε στη Μακεδονία και στο εξωτερικό. Και ακριβώς για τον διπλό αυτό δεσμό του με τη Μακεδονία και τους Έλληνες της διασποράς όλο το έργο του, η δράση του και γενικά η ιδεολογία του έχει για κίνητρο και στόχο τους Μακεδόνες και τους αποδήμους, την ιστορία τους και τα προβλήματά τους. Η μοίρα του άλλωστε του επιφύλαξε δύο σπάνιες εμπειρίες: Στα παιδικά του χρόνια έζησε από κοντά τον Μακεδονικό Άγώνα σε μερικές από τις πιο κρίσιμες φάσεις του όταν ξενιτεύτηκε, παρακολούθησε την πικρή ιστορία του ξεριζωμού δύο μεγάλων κέντρων του αποδήμου Έλληνισμού, της Ρουμανίας και της Αιγύπτου. Και θα προλάβει ακόμη, μετά την επιστροφή του στη Μακεδονία, να δει τη διάλυση της μεγάλης ελληνικής κοινότητας της Κωνσταντινουπόλεως. Το ιδεολογικό του λοιπόν πιστεύω το διαμόρφωσε ο αγώνας για την έθνική επιβίωση των Μακεδόνων—προπάντων εκείνων που παραμένουν αλύτρωτοι ακόμη—και των αποδήμων. Έτσι, το έργο του Τσούρκα παρέμενε πάντοτε ένας καημός και μία συνεχής μέριμνα για τα δίκαια και τα ζητήματα των Μακεδόνων και των ξενιτεμένων Ελλήνων. Με το πρίσμα αυτό θα πρέπει να δομε και τις υπερβολές και τις τυχόν αδυναμίες του.

Στα 1910 ο Τσούρκας, παιδί τότε δώδεκα χρονών, εγκαθίσταται μόνιμα στην Πόλη. Σπουδάζει στη Μεγάλη του Γένους Σχολή κοντά σε διαλεχτούς δασκάλους (όπως ο Βασ. Μυστακίδης) και παρακολουθεί, έφηβος, τις εκδηλώσεις του σπουδαιότερου τότε πολιτιστικού σωματείου του Έλληνισμού, του Φιλολογικού Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως. Στα 1916, για ν' αποφύγει τη στρατολόγησή του στον τουρκικό στρατό, φεύγει με άλλους συνομήλικους συμπατριώτες του στη Ρουμανία, όπου θα ολοκληρώσει τις σπουδές του. Φοιτώντας στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου του Βουκουρεστίου ο Τσούρκας είχε την εξαιρετική τύχη να εργαστεί κοντά σ' έναν Ν. Jorga και να μαθητεύσει δίπλα σ' έναν Δημοσθένη Ρούσσο.

Πολύ νωρίς ξύπνησε στον Τσούρκα το πάθος της δημοσιογραφίας. Στα 1920 αρχίζει κανονικά τη δημοσιογραφική του καριέρα: Γίνεται μόνιμος ανταποκριτής του «Έλευθέρου Τύπου» του Δ. Καβαφάκη και του «Έλευθέρου Βήματος» του Δ. Λαμπράκη, αναλαμβάνοντας όλες σχεδόν τις ανταποκρίσεις βαλκανικού ενδιαφέροντος. Λίγα χρόνια αργότερα θεωρείται πια ένας επιτυχημένος δημοσιογράφος. Στα 1924 του εμπιστεύονται τη διεύθυνση του Γραφείου Τύπου της ελληνικής πρεσβείας στο Βουκουρέστι. Οι Ρουμάνοι τον συμπεριλαμβάνουν στα ιδρυτικά μέλη του Βαλκανικού Ίνστιτούτου του Βουκουρεστίου, ενός από τα πρώτα βαλκανιολογικά ιδρύματα της νοτιοανατολικής Ευρώπης, και στους τακτικούς συνεργάτες του περιοδικού του οργάνου «Balcania».

Στα 1944 ο Τσούρκας τολμά, σε εποχή κρίσεως στις ελληνορουμανικές σχέσεις, να εκδώσει στη ρουμανική πρωτεύουσα την εβδομαδιαία ελληνική εφημερίδα «Νέα Ελλάδα». Παρά τις αντίξοες περιστάσεις και τις ποικίλες πιέσεις, η εφημερίδα κατόρθωσε να επιζήσει για δύο χρόνια. Το 1948 οι ρουμανικές αρχές απέλασαν τον Τσούρκα από τη χώρα, αφού πρώτα εξουδετέρωσαν με τη λογοκρισία τη «Νέα Ελλάδα».

Ὡστόσο ἡ ἀτυχία ἐκείνη δὲν τὸν ἀποθάρρυνε. Μετέφερε μὲ ἐνθουσιασμό τὴν πολιτιστικὴ καὶ ἐθνικὴ του δραστηριότητα σὲ ἄλλο κέντρο τοῦ ξενιτεμένου Ἑλληνισμοῦ, ποὺ περνοῦσε κι αὐτὸ τὶς τελευταῖες μέρες τῆς ἀναλαμπῆς του. Τὸν ἴδιο χρόνο τῆς ἀπελάσεώς του ἀπὸ τῆ Ρουμανία ἀναλαμβάνει τὰ ὑποπροξενεῖα τοῦ Σουέζ καὶ τοῦ Ἑλ Μίνου, ὅπου ἔμεινε ὡς τὴν ἐναρξὴ τοῦ ξεριζωμοῦ καὶ τῶν Αἰγυπτιωτῶν.

Στὰ 1954 ὁ Τσοῦρκας ἀναλαμβάνει τὴ διεύθυνση τοῦ Γραφείου Πολιτικῶν Ὑποθέσεων στὸ Ὑπουργεῖο Βορείου Ἑλλάδος. Τὸ πάθος του γιὰ τὰ δίκαια τῶν ἀποδήμων τὸ διαδέχεται ὁ ἐνθουσιασμός γιὰ τὴ φροντίδα τοῦ μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἰδίως τοῦ ξενιτεμένου. Ἔρχεται σὲ στενὴ ἐπαφὴ μὲ τοὺς συμπατριῶτες μας τῆς Αὐστραλίας, τῆς Ἀφρικῆς, τοῦ Καναδά καὶ τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν καὶ προβάλλει μὲ ἐντονα χρώματα τὰ προβλήματα τους. Ταυτόχρονα ἐνισχύει τὴν ἴδρυση τοῦ πρώτου βαλκανιολογικοῦ ἰδρύματος τῆς χώρας, τοῦ Ἰδρύματος Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, καὶ συμβάλλει, μὲ τὶς γνώσεις ἀλλὰ καὶ τὶς γνωριμίες του, στὴ δραστηριοποίησή του μέσα στὸν βαλκανικὸ χῶρο, ἐξασφαλίζοντας τὴν πρόθυμη συνεργασία δὺσπιστων στὴν ἀρχὴ γειτονικῶν ἐπιστημόνων. Τὴν ἀγάπη του τέλος γιὰ τὴ Μακεδονία καὶ τὴν ἱστορία τῆς τὴν κάνει πλατιά γνωστὴ μετὰ τὸ 1966, ὅποτε ἀνέλαβε τὴν ἐκδοσὴ τοῦ περιοδικοῦ του, τῆς «Μακεδονικῆς Ζωῆς», ἐνὸς ὄργανου ποὺ ἀπευθυνόταν κυρίως στὸν ἀπόδημο Μακεδόνα.

Ἡ πλούσια αὐτὴ ἐθνικὴ καὶ πολιτιστικὴ δράση τοῦ Τσοῦрка δὲν τὸν ἐμπόδιζε ἀπὸ τὴ συγγραφικὴ του δραστηριότητα. Εἶναι ἀκόμη ἀκατάγραφα πλῆθος δημοσιεύματά του, ποὺ ἀναφέρονται προπάντων στὴ βαλκανικὴ ἱστορία, στὶς σχέσεις τῶν Ἑλλήνων μὲ τοὺς βαλκανικοὺς λαοὺς, ἰδίως τοὺς Ρουμάνους, στὴν ἐπίδραση τῆς λατινικῆς Δύσης στὴν ὀρθόδοξη Ἀνατολή, στὴ δράση τῶν Ἑλλήνων λογίων τῆς Τουρκοκρατίας (κυρίως τοῦ 17ου αἰῶνα) στὴν Ἰταλία καὶ τὰ Βαλκάνια, στὴν ἱστορία καὶ τὴ ζωὴ τῶν ἐλληνικῶν κοινοτήτων τοῦ ἐξωτερικοῦ κ.ἄ. Ὁ Τσοῦρκας, ἤδη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς διδακτορικῆς του διατριβῆς στὸ Βουκουρέστι (*Les débuts de l'enseignement philosophique et de la libre pensée dans les Balkans, La vie et l'œuvre de Théophile Corydalée, 1570 - 1646*, ἀ' ἐκδοσὴ: Βουκουρέστι 1948, β' ἐκδ.: Θεσσαλονίκη 1967), κέρδισε ἐπιλεκτὴ θέση ἀνάμεσα στοὺς Ἑλληνας καὶ ξένους ἐπιστήμονες, ἰδίως ἐκείνους ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἱστορία τῶν ἰδεῶν. Καὶ εἶναι ἐνδεικτικὸ γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον ὁ Τσοῦρκας ἤξερε νὰ πείθῃ γιὰ τὶς ἐπιστημονικὲς του ἀπόψεις τὸ γεγονός ὅτι καὶ ἱστορικοὶ ἄλλων βαλκανικῶν χωρῶν ποὺ θίγονταν ἢ ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ θίγονταν στὶς δικές των ἐθνικὲς ἢ ἐθνικιστικὲς πεποιθήσεις, ἔτρεφαν πάντοτε ἰδιαίτερη ἐκτίμηση γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Μακεδόνα ἱστορικοῦ. Γιατὶ καὶ ὅταν ἀκόμη ὁ Τσοῦρκας δὲν ἱκανοποιοῦσε ὅλες τὶς ἀπαιτήσεις τῆς αὐστηρὰ ἐπιστημονικῆς ἐργασίας (ποὺ δὲν τὸ ἐπιδίωκε ἄλλωστε πάντοτε, οὔτε τοῦ τὸ ἐπέτρεπαν οἱ ἀπώτεροι στόχοι ποὺ ἔταξε ὁ ἴδιος στὸν ἑαυτό του καὶ στὸ ἔργο του), κανεὶς, ἐχθρὸς ἢ φίλος, δὲν μποροῦσε νὰ ἀμφισβητήσῃ στὸν ἄνθρωπο αὐτὸν τὴν ἐντιμότητα—στὴν ἐπιστῆμη καὶ στὴ ζωὴ του—, τὴν αὐταπάρνηση καὶ τὸν γνήσιο, σχεδὸν πάντοτε νεανικὸ, ἐνθουσιασμό. Γράφοντας ὁ Τσοῦρκας (ἐπιστημονικὲς διατριβές, ἐπιφυλλίδες, ἐκθέσεις, ὑπομνήματα) ἀποδείκνυε ὅτι ἡ ἐργασία, οἱ ἰδέες, τὰ κηρύγματά του τοῦ εἶχαν γίνει βίωμα, ὥστε σὲ κάθε στιγμὴ τῆς ζωῆς του νὰ εἶναι πάντοτε εἰλικρινῆς καὶ συνεπῆς καὶ ἀληθινὸς ἐπιστῆμονας καὶ πατριώτης.

I. K. ΧΑΣΙΩΤΗΣ

ΣΟΦΙΑ*Α. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗ

(1895-1972)

Το επιστημονικό έργο της Σοφίας Ἀντωνιάδη μπορεί εύκολα κανείς νά τό χωρίση σέ τρεῖς περιόδους μέ διαφορετικό σέ καθεμιά ἀπ' αὐτές καί κύκλο ἐνδιαφερόντων καί γεωγραφικό χῶρο δράσεως: στήν εἰκοσιπενταετία πού παρέμεινε στήν Ὀλλανδία (1930-1955), στήν ἐνδεκαετία πού διηύθυνε τό Ἑλληνικό Ἴνστιτούτο Βυζαντινῶν καί Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν τῆς Βενετίας (1955-1966), καί στήν τελευταία περίοδο τῆς ζωῆς της στήν Ἑλλάδα.

Ἡ Σοφία Ἀντωνιάδη ὑπῆρξε ἡ πρώτη γυναίκα πού ἀνέβηκε σέ πανεπιστημιακή ἔδρα στήν Ὀλλανδία. Μὲ ἀξιόλογους γιά τήν ἐποχή της ἀκαδημαϊκοὺς τίτλους, πού τοὺς ἀπέκτησε στή Σορβόνη μέ τή συγγραφὴ τῆς διδακτορικῆς της διατριβῆς (doctorat d'état) «L'Évangile de Luc. Esquisse de grammaire et de style» (Παρίσι 1930), καί ἀμέσως ὕστερα μέ τήν ἐτοιμασία τῆς συμπληρωματικῆς της διατριβῆς «Pascal traducteur de la Bible» (Leiden 1930), ἐπέτυχε νά διαδεχθῆ τό 1930 στήν ἔδρα τῆς παλαιοχριστιανικῆς, μεσαιωνικῆς καί νεοελληνικῆς γλώσσας καί λογοτεχνίας τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Leiden τὸν διάσημο βυζαντινολόγο καί νεοελληνιστὴ D. C. Hesseling. Ἐπὶ εἰκοσι πέντε χρόνια ἡ Ἀντωνιάδη δίδαξε τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα καί λογοτεχνία ἀπὸ τὴ βυζαντινὴ ἐποχὴ ὡς τὴ σημερινή, ὄχι μόνο στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Leiden, ἀλλὰ καί τοῦ Amsterdam, ὅπου ἀπὸ τὸ 1948 εἶχε ἐκλεγῆ καθηγήτρια στήν ἔδρα τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας καί λογοτεχνίας. Στὸ μακρὺ χρονικὸ διάστημα πού ἔμεινε στήν Ὀλλανδία, ἡ Ἀντωνιάδη προσπάθησε νά ἐμπνεύσει στὸν φοιτητικὸ κόσμο τῆς χώρας πού τὴ φιλοξένοῦσε τὴν ἀγάπη γιά τὴν Ἑλλάδα, πότε τυπώνοντας στὰ ὀλλανδικὰ ἐγχειρίδιο γιά τὴν ἐκμάθηση τῶν νέων ἑλληνικῶν («Het Nieuw - griekse Leerboek», Leiden 1949) καί πότε πρωτοστατώντας γιά τὴν ἴδρυση ὀρθοδόξου ναοῦ ἢ γιά τὴν ὀργάνωση ἄλλων ἐκδηλώσεων μέ στόχο πάντα τὴν ἑλληνικὴ προβολή.

Ἡ προσήλωσή της στὰ ἔθνικα ἰδεώδη εἶναι ἡ αἰτία πού ἐγκατέλειψε τὰ πανεπιστημιακά της μαθήματα καί ἦρθε στήν Ἑλλάδα, μόλις κηρύχθηκε ὁ δεῦτερος παγκόσμιος πόλεμος. Πίστευε ὅτι ἡ μαχόμενη πατρίδα της χρειαζόταν τώρα ἄλλου εἴδους ὑπηρεσίες, πού ἦταν ἐτοιμὴ νά τις προσφέρῃ, ἐκπληρώνοντας ἔτσι τὸ χρέος της σὰν Ἑλληνίδα. Μόνο μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ἐπέστρεψε στήν Ὀλλανδία, γιά νά ἀσχοληθῆ καί πάλι μέ τὴν πανεπιστημιακὴ διδασκαλία. Ἦδη εἶχε τυπώσει τὴ μελέτη της γιά τὴ θέση τῆς λειτουργίας μέσα στήν παράδοση τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων («Place de la liturgie dans la tradition des lettres grecques», Leiden 1939) καί συνέχιζε τώρα τὴν ἐπιστημονικὴ της δραστηριότητα, γράφοντας ἄρθρα σὲ ἑλληνικά καί ξένα περιοδικά, σὲ πρακτικὰ συνεδρίων καί σὲ τιμητικοὺς τόμους¹.

1. Συγκεντρῶνῶ ἐδῶ τις ἐργασίες τῆς περιόδου αὐτῆς, καθὼς καί ἄλλες πού, ἂν καί δημοσιεύτηκαν ἀργότερα, ἀνήκουν στὸν ἴδιο κύκλο ἐνδιαφερόντων: Ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ, Κρητικὸν μυστήριον τοῦ 16ου αἰῶνος, Εἰσαγωγή καί σημειώσεις, Ἀθήναι 1922. - Ἡ κλασσικὴ γαλλικὴ κωμῳδία: Molière, Marivaux, Beaumarchais, Ἀθήναι 1925. - Ἡ περιγραφικὴ στήν «Ἀλεξιάδα», Ἑλληνικά 5 (1932) 255-276. - Νεοελληνικά στοιχεῖα στὰ ἑπτὰ πρῶτα βιβλία τῆς «Ἀλεξιάδος», Εἰς μνήμην Σπυρίδωνος Λάμπρου, Ἀθήναι 1935, σ. 370-374. - Sur une mosaïque de Ravenne, Mnemosyne 3 (1936) 219-231. - Ἐνας νόμος καλῆς συμπεριφορᾶς στὸν Ἐρωτόκριτο, Προσφορά εἰς Στίλπωνα Π. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 70-76. - Sur une lettre de Théodore II Lascaris, L'Hellénisme Contempo-

Τὸ 1950 ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία τὴν τιμᾶ γιὰ τὴν ἔθνικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ τῆς δρῶση, προσφέροντάς τῆς τιμητικὰς διακρίσεις, ὅπως τὸ παράσημο τοῦ Φοίνικος καὶ τὸν χρυσὸ σταυρὸ τοῦ Τάγματος τῆς Εὐποιίας, ἐνῶ συγχρόνως ἡ Ἱακαδημία Ἀθηνῶν τὴν ἐκλέγει ἀντεπιστέλλον μέλος. Πέντε χρόνια ἀργότερα ἡ Ἱακαδημία μὲ ἀπόφασή τῆς θά τῆς ἀναθέσει τὴ διεύθυνση τοῦ νεοἰδρυτοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτοῦτοῦ Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν τῆς Βενετίας, ὁπότε ἡ Ἀνωτινάδη θά ἀποχωρήσει ὀριστικὰ ἀπὸ τὴν Ὀλλανδία, γιὰ νὰ ἀναλάβῃ τὸ μεγάλο αὐτὸ ἔθνικὸ καὶ ἐπιστημονικὸ ἔργο.

Ἀρχίζοντας τὴ δεῦτερη αὐτὴ περίοδο τῆς ἐπιστημονικῆς τῆς σταδιοδρομίας, ἡ Σοφία Ἀνωτινάδη εἶχε βαθιὰ συναίσθηση γιὰ τὴ σημασία τῆς ἀποστολῆς τῆς. Στὸ χῶρο τῆς ἱστορικῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος τῆς Βενετίας ποῦ διατηροῦσε τόσους ἀνεκτίμητους θησαυροὺς, ἔπρεπε νὰ δημιουργηθῆ ἓνα ἐπιστημονικὸ ἴδρυμα ποῦ θά συνέχιζε μὲ τὴν πνευματικὴ του ἀκτινοβολία τὴν παράδοση τοῦ παρελθόντος. Ἡ Φλαγγίνειος Σχολὴ ἔπρεπε νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὴ λήθη τοῦ χρόνου καὶ νὰ ξαναγίνῃ φυτῶριο νέων Ἑλλήνων ἐρευνητῶν, ποῦ θά μελετοῦσαν καὶ θά ἀξιοποιοῦσαν τὴ μεγάλη πνευματικὴ τους κληρονομία.

Ἄν κάθε ἄνθρωπος ἔχῃ στὴ ζωὴ του ἓνα πάθος, τῆς Σοφίας Ἀνωτινάδη τὸ πάθος ἦταν τὸ Ἑλληνικὸ Ἰνστιτοῦτο Βενετίας. Μὲ τὸν ἐνθουσιασμὸ τοῦ ἱεροφάντη, μὲ ὅση πίστη καὶ ψυχικὴ δύναμη διέθετε, ἐργάστηκε ἐπὶ ἔντεκα χρόνια καὶ ἔθεσε τὰ πρῶτα σταθερὰ θεμέλια σ' ἓνα ἴδρυμα ποῦ σήμερα πιά ἔχει καταλάβῃ τὴ θέση του στὸν διεθνεπὶ ἐπιστημονικὸ στίβο. Μὲ τὴν καλαισθησία καὶ τὴν ἰσχυρὴ τῆς προσωπικότητα μόχθησε, χωρὶς νὰ ἐπιρρασθῆ οὔτε ἀπὸ ἀνθρώπινες μικρότητες οὔτε ἀπὸ δύσκολες καταστάσεις, γιὰ τὴν ἀναστήλωση καὶ τὴν ἀνακαίνιση τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν κτιρίων τῆς Φλαγγίνειου Σχολῆς, γιὰ τὴν ὀργάνωση καὶ τὴ λειτουργία τοῦ Μουσείου τῶν εἰκότων, γιὰ τὴν πρόσκληση τῶν πρῶτων νέων ὑποτρόφων, γιὰ τὴν ἐκδοση τέλους ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ¹. Ὄταν τὸ 1966 ἡ Σοφία Ἀνωτινάδη παρέδιδε τὴ διεύθυνση τοῦ Ἰνστιτοῦτοῦ στὸν διάδοχό τῆς καθηγητὴ κ. Μ. Μανούσακα κι ἔφευγε ὀριστικὰ πιά ἀπὸ τὴν πόλη τῶν δόγηδων, γνώριζε ὅτι ὅσα χρόνια κι ἂν ζοῦσε στὴν Ἑλλάδα ἡ σκέψη τῆς θά ἦταν πάντοτε στραμμένη πρὸς τὸ πνευματικὸ αὐτὸ ἴδρυμα ποῦ τόσο πολὺ εἶχε ἀγαπήσει.

Ἡ Σοφία Ἀνωτινάδη θά μπορούσε, ἐπιστρέφοντας στὴν Ἑλλάδα, νὰ σταματήσῃ τὴν ἐπιστημονικὴ τῆς δραστηριότητα καὶ νὰ ζῆσῃ τὰ τελευταῖα τῆς χρόνια μακριὰ ἀπὸ πνευματικὰς ἀσχολίας. Ἀντίθετα ἀρχίζει μὲ ἀπίστευτο νεανικὸ ἐνθουσιασμὸ νὰ γράφῃ τὴν ἱστορία τοῦ προγόνου τῆς δημοσιογράφου Ἑμμανουῆλ Ἀνωτινάδη («Ἑμμανουῆλ Ἀνωτινάδης, ὁ ἀγωνιστῆς, ὁ δημοσιογράφος, 1791-1863», Ἀθήνα 1971), ἔργο ποῦ βλέπει τὸ φῶς μόλις λίγο καιρὸ πρὶν πεθάνῃ. Τὸ τελευταῖο αὐτὸ δημοσίευμά τῆς τὸ ἀφιερώνει στοὺς

rain 8 (1954) 356-361. - Δοκίμιο γιὰ τὴν ἠθικὴ ἀποκατάσταση τοῦ Βασιλείου τοῦ Β', Μακεδονικά 3 (1955) 1-40. - Πτωχοπροδομικά, «Mélanges Merlier», τόμ. 1, Ἀθήνα 1956, σ. 13-23. - Étude stylistique sur les lettres de Nicolaos Mysticos, Πεπραγμένα τοῦ Ὁ' Διεθνoῦς Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου Θεσσαλονίκης, τόμ. 3, Ἀθήνα 1957, σ. 69-98. - Un empereur, un moine, Θησαυρίσματα 2 (1963) 7-12. - Δύο ἄγνωστα γράμματα τοῦ Ἀθανασίου Τσακάλωφ, ΔΙΕΕ 18 (1965) 353-357. - Della condotta del cardinale Bessarione (Saggio di interpretazione psicologica) RSBN 5/15 (1968) 85-94. - Ἡ ἐφημερίδα «Ἀθηνᾶ» καὶ ὁ Ὅθων ὡς τὸ 1843, ΔΙΕΕ 19 (1969) 5-23.

1. Τὶς ἐργασίες τῆς Σοφίας Ἀνωτινάδη σχετικὰ μὲ τὴν Ἑλληνικὴ Κοινότητα τῆς Βενετίας βλ. συγκεντρωμένες στὴ νεκρολογία ποῦ δημοσίευσε ὁ διάδοχός τῆς, διευθυντῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτοῦτοῦ Βενετίας, καθηγητῆς κ. Μ. Μανούσακας στὴ Νέα Ἑστία 91 (1972) 269-271,

νέους Έλληνες έρευνητές, πού τά βήματά τους στην έπιστήμη τά παρακολουθοῦσε πάντα με συγκινητική στοργή.

Με τήν έκδοση αὐτή κλείνει και ἡ τελευταία περίοδος τῆς ἐπιστημονικῆς δραστηριότητας και μαζί και τῆς ζωῆς τῆς Σοφίας Ἀνωτιάδῃ. Καί οἱ τρεῖς περίοδοι τῆς ἐπιστημονικῆς σταδιοδρομίας τῆς εἶχαν ἓνα κοινό σημεῖο: τήν ἀγάπη στην ἐργασία τῆς και τήν πίστη στην ἐκτέλεση τοῦ καθήκοντος.

ΧΡΥΣΑ Α. ΜΑΛΤΕΖΟΥ

ΕΛΠΙΝΙΚΗ ΣΤΑΜΟΥΛΗ - ΣΑΡΑΝΤΗ

(1882-1971)

Ἡ Θρακιώτισσα δέσποινα και λαογράφος πέθανε στή Νέα Σμύρνη Ἀθηνῶν στις 16 Σεπτεμβρίου 1971 σέ ἡλικία 89 χρόνων.

Κόρη τοῦ Σηλυβριανοῦ λόγιου και πολιτευτῆ Ἀναστασίου Σταμούλη (1843-1934) και τῆς Ξανθίππης Σιμωνίδου (με ἀδελφούς: τόν Ἀντώνιο και Μιλτιάδη Σταμούλη, τόν Σωφρόνιο μητροπολίτη Ἐλευθερουπόλεως και τήν Ἀναστασία Σταμούλη - Κοκκόλη, δνόματα γνωστά γιά τή μόρφωση και τήν πνευματική δράση τους), ἡ Ἑλληνική Σταμούλη σπούδασε στό Ζάππειο Παρθεναγωγεῖο Κωνσταντινουπόλεως, ἀπ' ὅπου ἀποφοίτησε τὸ 1898. Με τόν πατέρα τῆς ταξίδεψε χωρίς στην Εὐρώπη, στην Αἴγυπτο, και τὸ 1908 στοὺς Ἀγίους Τόπους. Ἀπό τίς νεανικές τότε ἐντυπώσεις τῆς (πού τίς βρίσκουμε δημοσιευμένες στό «Μακεδονικόν Ἡμερολόγιον» Σφενδόνη, 1951) μαντεύει κανείς και τή λαογραφική διάθεση τῆς παρατήρησης, πού θά τήν καθοδηγοῦσε στά ὑστερότερα χρόνια.

Συγκινημένη τὸ 1919 ἀπό τήν ἀπελευθέρωση τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ἡ Ε. Σ. ἔστειλε στην «Ἀτλαντίδα» τῆς Ν. Ὑόρκης τήν περιγραφή «Πῶς ἐδέχθη τήν ἐλευθερίαν τῆς ἡ Σηλυβρία» (ἔτος 1920, σ. 25-31). Ἦρθαν ὁμως, τὸ 1922, ἡ ἀπογοήτευση και ὁ ξεσπιτωμός, πού ἔφεραν τήν οἰκογένεια Σταμούλη στην Ἀθήνα. Ἀπό ἐκεῖ ἔγραφε στό περιοδικό «Ἑλληνίς» (τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου τῶν Ἑλληνίδων) στην ἀρχή τίς τραγικές ἀναμνήσεις τῆς («Ἡ σφαγή τοῦ Οἰκονομοῦ», 1922, σ. 156, και «Θλιβερά ἐπέτειος τοῦ ἐκπατρισμοῦ μας», 1923, σ. 153), ἔπειτα λαογραφικές περιγραφές και μονογραφίες (1923-1931). Εἶχε προσέξει τή σημασία τῶν λαογραφικῶν στοιχείων ἀπό τίς ἀφημένες πατρίδες, πρὶν ἀκόμη ἰδρυθῶν τὰ συστηματικά περιοδικά γιά τήν περισυλλογή τους.

Τὸ 1922 παντρεύτηκε τόν ἐπίσης Θρακιώτη Μιλτιάδη Σαραντῆ, νομικό και πολιτευτῆ, και ἔζησαν μαζί στην Ἀθήνα ὡς τὸ θάνατό του, 1967, ἀτεκνοί.

Ἡ λαογραφική προσφορά τῆς Ἑλληνικῆς Σταμούλη - Σαραντῆ εἶναι ἀπό τίς πλουσιότερες και πιό ἀντιπροσωπευτικές γιά τή Σηλυβρία και τήν Ἀνατολική Θράκη. Με τήν πνευματικότητα και τή γυναικεία κατανόησή τῆς, ἀλλά και με τήν προοδευτικότητα πού τήν διέκρινε, ἀφοῦ δέν ἄργησε νά χρησιμοποιηῖ στά δημοσιεύματά τῆς τή δημοτική γλώσσα, μᾶς ἔδωσε ποιοτικά και ποσοτικά ἄριστο λαογραφικό ὑλικό, γιά ὅλους τοὺς τομείς τῆς λαογραφίας, ὅπου παραπέμπουμε μ' ἐμπιστοσύνη και ἱκανοποίηση. Οἱ δύο τόμοι τῶν συλλογῶν τῆς «Ἀπό τήν Ἀνατολική Θράκη», πού ἐξέδωσε τὸ 1956 και 1958, δείχνουν τήν ἐργασία τῆς, ὅχι ὁμως στό σύνολό τῆς, πού θά τὸ βροῦμε σέ πολλά ἀκόμη περιοδικά. Σημειώνω: τήν «Ἑλληνίδα», τή «Λαογραφία», τὰ «Θρακικά», τὸ «Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ Ἐθναροῦ», τὸ «Ἀρχεῖον Πόντου», τὰ «Μικρασιατικά Χρονικά», τή «Νέα Ἐστία», τήν «Ἑλληνική Δημιουργία», τὸ «Μακεδονικόν Ἡμερολόγιον», καθώς και ἄρθρα τῆς στό «Ἐλεύθερον Βῆμα» (1922-1927) και στή «Μεγάλη Ἑλληνική Ἐγκυκλοπαίδεια».

Κρίνοντας ό Στίλπων Κυριακίδης τις δημοσιευόμενες τότε συνεργασίες και συλλογές της Ε. Σ - Σ. σε διάφορα περιοδικά, έδινε συνήθως τούς χαρακτηρισμούς: «'Αξιόλογος συλλογή... Πλούσια, άκριβής και αξιολογώτατη» (βλ. Λαογραφία 10, 1929-32, σ. 252, 253 κ.ά.). 'Επίσης: «'Η συλλογεύς είναι πολύ γνωστή εις τούς λαογραφούντας, διά τόν πλούσιον και ένδιαφέρον συλλεκτικόν της έργον, τόν όποιον διακρίνει ζωηρά άγάπη και ένθουσιασμός διά τόν λαόν της ιδιαίτερας αύτης πατρίδος και την ζωήν του» (12, 1938-48, 330). Και ό Γεώργιος Μέγας (Λαογραφία 16, 1956-57, 324) γράφει: «'Ωρισμένοι τόποι έχουν έξαιρετικήν τύχην εις την λαογραφίαν' ήρευνήθησαν λαογραφικώς ... από τόν ένθεον ζήλον πού έγεννήθη κατά καλήν τύχην εις την ψυχήν ενός τών κατοίκων του. Αυτό πιστοποιεί... και ή 'Ανατολική Θράκη μέ την 'Ελπινικήν Σταμούλη - Σαραντή».

'Εχω στό άρχειό μου, από την άλληλογραφία της μακαρίτιδος, γράμμα τού Γερμανού έλληνιστή Hugo Herding (διευθυντή τού γνωστού περιοδικού «Hessische Blätter für Volkskunde»), πού είναι ένδιαφέρον, όχι μόνο για τόν έπαινο πρós την Ε. Σ - Σ., αλλά και για τά άλλα στοιχεία της έπιστημονικής ζωής τού Herding και τών σχέσεών του μέ την 'Ελλάδα. Τό δημοσιεύω εδώ, κρίνοντας πώς δίνουν καλές άρχειακές ευκαιρίες και οι έπιμνημόσυνες ώρες.

Giessen 5. 9. 58

'Αξιότιμη Κυρία

Μέ τό μεγάλο δώρον πού μου έστειλατε, τά πολύτιμα βιβλία Σας «'Από την 'Ανατολικήν Θράκη», μου προξενείτε μεγάλην χαράν. 'Ηλθαν προχθές, πολύ ευκαίρως, διότι θά έχω μεθαύριον τά 80 γενέθλιά μου και ύπερηφάνως θά δείξω αυτό τό ώραίο δώρον στους φίλους πού γνωρίζουν τό φιλελληνικό μου φρόνημα. Και εύθός ώς το έλαβα ήρχισα νά διαβάσω τά πολύτιμα βιβλία γραμμένα μέ τόση άγάπη και νοσταλγία, άξιον έργον της σοφής θυγατρός ενός σοφού και φιλοπάτριδος πατρός. Τώρα ήδη γνωρίζω λιγάκι από την Σηλυβριάν, την άγαπητήν χαμένην πατρίδα Σας.

Ξέρετε ότι ένδιαφέρομαι πολύ διά την έλληνικήν λαογραφίαν και είμαι εκδότης λαογραφικού περιοδικού «Hessische Blätter für Volkskunde», εις τό όποιον θά γράψω 1959 μίαν βιβλιοκρισίαν και περί τών βιβλίων Σας. Στο 1904 ήμουν την πρώτη φορά στην 'Ελλάδα ως ύπότροφος τού Γερμανικού 'Αρχαιολογικού 'Ινστιτούτου και τότε έγνώρισα τόν κάλλιστον λαογράφον της 'Ελλάδος Ν. Πολίτην, εκτοτε ήρχισε τό ένδιαφέρον μου διά την 'Ελληνικήν λαογραφίαν. 'Εκαμα μέ τόν μεγάλο άρχαιολόγον Wilhelm Dörpfeld έξη άνασκαφάς 1904-1913 εις την Πέργαμον της Μικράς 'Ασίας, οι περισσότεροι τών έργατάν μας ήτανε τότε "Έλληνες, και άπ' αυτούς έμαθα πολλά λαογραφικά. Στο φθινόπωρον τού περασμένου έτους έπέστρεψα άκόμη μία φορά εις την άγαπητήν μου πόλιν τών 'Αταλίδων. Καταλαβαίνετε ότι λυπούμαι πολύ, ότι οι 'Ελληνικοί φίλοι μου έκει έφυγαν 1922 όπως όλος ό 'Ελληνισμός εις την Μικράν 'Ασίαν και στην 'Ανατολικήν Θράκην. Μά έχω άκόμη άλληλογραφίαν μέ μερικούς Περγαμηνούς φίλους, πού μένουν τώρα εις την Μυτιλήνην. 'Ισως γνωρίζετε τό τουριστικόν περιοδικόν «Ξενία», εις τού όποιου τό τεύχος 9 'Απριλ. 1958 σ. 38-40 μία Περγαμηνή διδασκάλισσα κυρία Βικτωρία Βελούτσου δημοσιεύει ένα ώραίο διήγημα «'Ενα Πανήγυρι στη Μυτιλήνη», πού έπέτυχε πολύ καλά ως μου φαίνεται, δυστυχώς δέν έμπορώ νά μεταφράσω όλας λέξεις, π.χ. μερικά λουλούδια, τών οποίων δέν βρίσκω την Γερμανικήν λέξιν εις τό 'Ελλ. - Γερμ. λεξικόν μου, μά διά τις τουρκικές, διαλεκτικές λέξεις οι φίλοι μου έγραψαν την έλλ. μετάφρασιν. 'Από τό ταξείδι μου εις την Πέργαμον 1957 έχω ένα μικρό τουρκικό λεξικόν, πού μέ βοηθεί και νά καταλάβω καλλίτερα μερικά δυσκολώτερα εις τά βιβλία Σας.

Τῆς μελέτης Σᾶς εἰς τὴν «Λαογραφίαν» ἔχω διαβάσει. Δυστυχῶς εἰς Γερμανικὰς βιβλιοθήκας δὲν βρίσκονται τὰ «Θρακικά», εἰς τὰ ὁποῖα Ἐσεῖς ἔχετε δημοσιεύσει πολλὰ λαογραφικὰ ἄρθρα, τῶν ὁποίων τὰς συνεχείας φέρουν τώρα τὰ νέα βιβλία Σᾶς. Ἐνδιαφέρονται πολὺ διὰ Παραμύθια, μὰ ἅπ' αὐτὰ δημοσιεύετε μόνο λίγα (Β' 155-167, Δ' 61-63) τώρα (μὰ καλὰ εἶναι τὰ παραμυθία Β' 167-188, τέτοια δὲν βρίσκονται συχνὰ στὰ περιοδικὰ λαογραφικά). Γνωρίζετε βεβαίως τοὺς κ. Μέγα καὶ Κυριακίδη, αὐτοὶ μοῦ στέλλουν συχνάκις τὰ ἀνάτυπα τῶν πραγματειῶν των. Ὁ κ. Κυριακίδης γράφει ὅτι θέλει νὰ μοῦ κάνη ἐπίσκεψιν μετὰ τὴν σύνοδον τῶν Βυζαντολόγων εἰς τὸ Μόναχον, θὰ γίνη μεγάλη χαρὴ δι' ἔμένα.

Λυποῦμαι πολὺ ὅτι δὲν ἔχω τίποτε νὰ Σᾶς στείλω ὡς ἀντίδωρον ἄξιον τοῦ μεγάλου ἔργου Σᾶς, μόνον δύο ἀνάτυπα ἔχω, διὰ τὰ ὁποῖα ἴσως ἐνδιαφέρεσθε.

Μὲ ἔγκαρδίους εὐχαριστίας
ὄλως πρόθυμος
Hugo Herding

Ὁ Hugo Herding πέθανε ἓνα χρόνον μετὰ τὴν ἐπιστολὴ αὐτῆ, στίς 24. 9. 1959¹. Πρόφτασε ὅμως συγκινητικὰ νὰ δημοσιεύσῃ στὸ περιοδικό του τὴ φιλικὴ κρίση του γιὰ τὸ βιβλίον τῆς Σαραντῆ (βλ. Hessische Blätter für Volkskunde, 49-50 1959, 28-30).

Ὁ τάφος τῆς Ἑλληνικῆς Σταμούλης - Σαραντῆ βρίσκεται στὴ Νέα Σμύρνη. Ἐκεῖ ἀναπαύονται πολλοὶ Σταμούληδες καὶ ὁ Σαραντῆς, μὲ γραμμένο στὴν πλάκα τοὺς τοῦτο τὸ ἄπλο ἀλλὰ πατριωτικὸ στιχοῦργημα:

*Ἄπ' τῆς Θράκης τῆ δούλη πατρίδα
στὴν ἐλεύθερον χώρα
κοιμηθήκαμε τώρα
μ' αἰῶνα ἐλπίδα στὴ ζωὴ τῆς Φυλῆς.*

ΔΗΜ. Σ. ΔΟΥΚΑΤΟΣ

Ἀπὸ τὸ Παλέρμο ἀναγγέλθηκε ὁ πρόωρος θάνατος, στίς 19 Ἰουλίου 1972, τοῦ GIUSEPPE ROSSI TAIBBI, τακτικοῦ καθηγητοῦ τῆς βυζαντινῆς φιλολογίας, προπρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Παλέρμου καὶ Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Σικελικοῦ Ἰνστιτούτου τῶν βυζαντινῶν καὶ νεοελληνικῶν σπουδῶν. Οἱ ἐργασίες τοῦ καθηγητῆ ποὺ πέθανε ἀφοροῦσαν τοὺς Βίους ἀγίων τῆς Σικελίας καὶ τὸ Ὁμιλιάριο τοῦ Φιλαγάθου (γνωστοῦ καὶ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοφάνους Κεραμέως).

1. Γ.Α. ΜΕΓΑ, Hugo Herding (Νεκρολογία), Λαογραφία 18 (1959) 556-558.